

23 august 1944 un document inedit din arhivele Securității

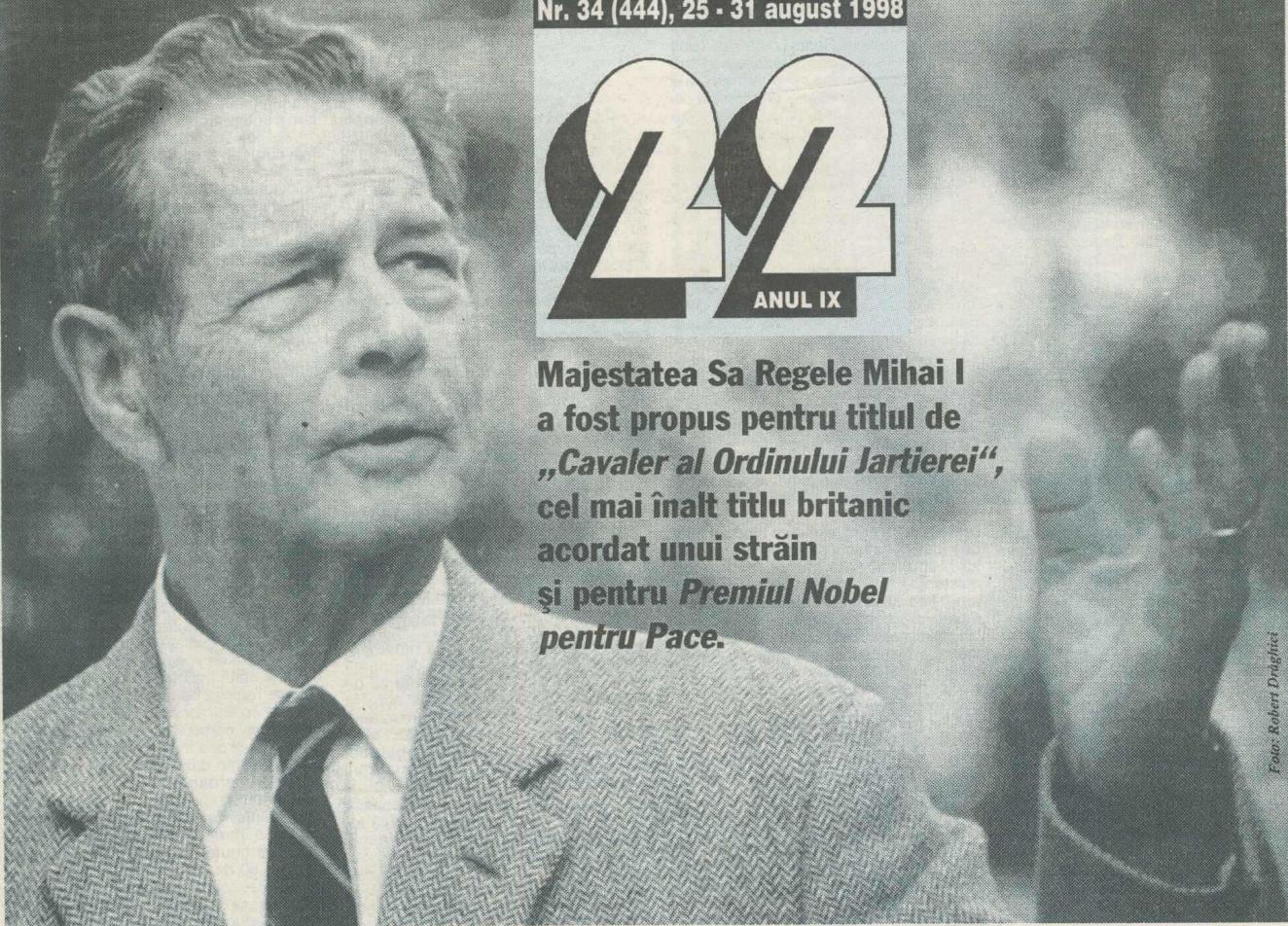
pag. 8-9

Nr. 34 (444), 25 - 31 august 1998

Majestatea Sa Regele Mihai I
a fost propus pentru titlul de
„Cavaler al Ordinului Jartierei“,
cel mai înalt titlu britanic
acordat unui străin
și pentru Premiul Nobel
pentru Pace.

Foto: Robert Dragičević

VLADIMIR TISMĂNEANU

Comuniștii
români și
Primăvara
de la Praga

pag. 5

ALCOOLISMUL

- De ce beau românii?
- O boală tratabilă
- Cazuri și statistici

pag.

10-11

GABRIEL ANDREESCU,
VALERIU STOICA,
ADRIAN NĂSTASE
despre universitatea
în limba maghiară

pag.

6-7

ANDREI CORNEA

Ce va fi?

Toate aceste tensiuni se văd îngrijorător pe fondul de continuu declin economic, și mai ales de aparentă incapacitate a guvernului de a inversa tendința nefavorabilă. Singurul parametru economic cu o evoluție pozitivă este scăderea puternică a ratei inflației; dar pentru că timp, în condițiile în care deficitul bugetar va fi, aproape sigur, mai mare decât cel sperat? Să mă tem că nu va fi doar cu puțin mai mare!

Între timp, PDSR și Iliescu sar la beregata țărăniștilor, proferind invective și utilizând epitetul zoologic. Scopul declarat este de a se ajunge la alegeri anticipate; scopul autentic este de a distinge între țărăniști „răi“ și pedestri „aceptabili“, cit și cel de a rezista concurenței lui C.V. Tudor. Cit despre acesta din urmă, el anunță, în caz de victorie electorală, un fel de apocalips: internarea țiganilor în colonii, militarizarea județelor Harghita și Covasna, reintroducerea pedepsei cu moarte și, în general, faptul că țara trebuie condusă cu militalerie.

Ce va fi? Mă tem că știm cu toții: diferite scandaluri mai mici, apoi mai mari, apoi criza. Iar de data aceasta, mă indoiesc că liderii politiei își vor mai da multă osteneală să-o repare. Deja, cei mai mulți s-au consolat, probabil, cu ideea unor alegeri anticipate și cu o campanie electorală în care să se acuze reciproc de sabotarea reformei. Vor proceda potrivit bunului principiu că, dacă nu prea e reformă (și nu a prea fost, cu unele excepții), înseamnă că cineva a sabotat-o. și cine putea să-o sabotizeze dacă nu adversari politici, care, bineînțeles, nu a făcut-o chiar singur, ci de conivență cu unuia din „cercuri“ (pe care o presă „binevoitoare“ le va demasca, conform comenzi primite): masoni, unguri, ruși, „servicii“, și știi dumneavoastră mai bine cum să completați lista.

Asta va fi?

Reamintim cititorilor noștri
că această pagină le aparține, ca și
responsabilitatea pentru scrisorile lor.

Stimată redacție,

Aș dori să vă atrag atenția asupra unei greșeli ce s-au străcurat în pag. X a suplimentului dumneavoastră *LITERAR* nr. 1-2 de anul acesta, și anume:

- datele biografice din dreapta sus nu se referă la Păskândi Géza, ci la autorul studiului de alături, Dávid Gyula; scriitorul Păskândi Géza s-a născut în 1951 Satu Mare în 1933, a emigrat în Ungaria în 1974 și a murit (tot în Ungaria) în 1995 (alte date despre el se desprind din studiul publicat de dumneavoastră);

- în nota de jos „*Prizonier în URSS*” se spune despre Vasile Baghiu că a fost detinut în Gulag din 1944 în 1951 (deci săptămâni) de la vîrstă de 21 la 30 de ani (deci 9 ani); trebuie să fie undeva o greșeală.

Chiar dacă este vorba de greșeli nu foarte mari, ele pot produce o carecare confuzie și ar fi bine să fie evitate, mai ales într-o revistă serioasă ca a dumneavoastră (a cărei abonată sunt de la apariția sa).

Cu multă simpatie,

Elga Mayer
București, 7 august 1998

Nota redacției

Vă mulțumim mult pentru precizările dumneavoastră, semnăt unei lecturi foarte atente, care ne onorează revista.

În privința datelor biografice ale lui Păskândi Géza, aveți dreptate, greșeala aparține redacției.

În privința lui Vasile Baghiu însă, greșeala (de altă natură, mult mai gravă) este a Uniunii Sovietice, care a reținut prizonierul mulți ani după terminarea războiului, în dispreu convenționalor internaționale.

Cu multă simpatie,
Gabriela Adamășteanu

Onorată redacție,

Cu referire la scrisoarea domnului M. Nicolau, publicată la rubrica „Curier 22” din nr. 22/1998 al revistei, sămănd îmboldul de a încerca să contribu cu cîteva amintiri personale – confrontare și cu ale cîtorva foști colegi – la întregirea profilului moral al domnului Silviu Brucan și de asemenea la evocarea anilor de început ai „rei comuniște” în învățămîntul tehnic superior românesc.

Am susținut examenul de admitere la Politehnica din București, situată pe atunci în str. Polizu, facultatea A. Construcții (celelalte facultăți erau: B. Electro-mecanică; C. Mine și metalurgie; D. Chimiă industrială; E. Silvicultură; Cadastru, Geodezie) în noiembrie 1946. Sesiunea de examene aproapea a coincis cu alegerile generale din România. Era o perioadă de mari frântări, incertitudini și sumbre presimțiri. Rețin faptul că rectorul de atunci al Politehnicii, eminentul profesor de analiză matematică Nicolae Ciocârlău – un om de o mare probitate și exemplar curaj –, a candidat pe listele din judecătoria „PNT”. Aceasta, ca și altă implicării în politică ale unor membri ai corpului didactic, nu a impedit înăscut niciun sardonic al lui Silviu Brucan – într-o apariție televizată, la începutul anului 1990, cred, legată de evenimentele din decembrie ’89 –, hohot care mi-a dat frisoane și fără îndoială nu numai mie. Probabil nu tocmai înțimpiat și dumneule co-fondatorul al Se-curățării „noastre”, așa cum se înțelege din scrisoarea deschisă către Ceaușescu a cîtora foști lideri comuniști.

Socotesc că nu avem voie să uităm meritul doamnei Doina Cornea, care, cu inteligența ce o caracterizează, la care se adaugă probabil și aceea intuiție specific feminină, a fost prima care a „detectat”, dincolo de aparentele manifestări democratico-revoluționare, adevarata față a acestui personaj. Opinia doamnei Ana Blandiana, menționată în aceeași scrisoare din „Curier 22”, mi se pare de bun simț: mediatisarea în continuare a lui Silviu Brucan este o ofensă adusă memoriei celor ce au putrezi în temurile comuniste și celor care au fost hăitui în munte de poterile securisto-kaghebiste (NKVD-iste pe acea vreme).

După prima reformă a învățămîntului tehnic din 1948, s-a creat „Institutul de Construcții din București”, cu mai multe facultăți, independent de Politehnică, cu sediul la Facultatea de Drept. În anul III ni s-au introdus în programă și disciplinele social-politice, cursurile comune pentru facultățile nouului institut având loc în Aula de la Drept. Nu mai rețin numele primului profesor și al primului asistent (la seminarii) la aceste discipline.

Examenul de stat (inclusiv susținerea proiectului de diplomă), la facultatea „Construcții civile și industriale” l-am trecut, la prima prezentare, în sesiunea februarie 1952. Există și o probă orală eliminată

tore de marxism-leninism. Profesorul examinator nu era altcineva decât domnul Silviu Brucan. Din prelegerile sale anterioare nu îmi amintesc nimic specific. M-aș căsa, m-a durut și m-a revoltat înșă o exprimare a sa despre Rege: „bălbătitul (sic!) de Mihai”. Pentru documentare și intrare în atmosferă am asistat și la o sesiune anterioară de admisiere – cred – cea din iunie 1951. În venise rîndul la ora colegului meu de an, cîpitanul în retragere Vasile Bădu.

Aici, fie-mi îngăduină o mică digresiune. Deja în anii ’45 și ’46 un prim lot de ofițeri ai armatei române, cei care au luptat în răsărit ori nu erau considerați loiali noii orînduri, au fost deblocați din armată. O parte din acestia, mai ales cei provenind din armele: geniu, artillerie, aviație, marină s-au îndreptat spre facultățile tehnice, luîndu-și cu studenția de la început. Diferența de vîrstă dintre noi, cei ieșîti direct din liceu și acești oameni deja maturi, mai mulți sau mai puțin virtrici, unii cu părul grizonat și cu riduri pe obraz, era pregnantă. Întrînd în anecdotă voi spune că unuia fost major de la facultatea B. Electro-mecanică i se spunea, jumătate în glumă, jumătate serios, „Nenea”.

Revin la colegul examinat. Printre altele a venit întrebarea:

– Ce exemplu de țară care construiește în prezent comunismul poți da dumneata? – Nu-mi explic ce blocaj mintal de moment l-a făcut pe nefericitor student să răspundă, spre stupearea întregii asistente... – Iugoslavia! Era în anii când Tito devinește deja dușmanul de moarte al sovieticilor și al celorlalți sateliți. Un „multumesc” sec și grăitor al examinatorului a fost concluzion pentru noi: studentul audiat căzuse la marxism-leninism și pierduse sesiunea. Un caz analog – care mi-s-a povestit – a fost cel al colegului Chit (nu-mi amintesc prenumele adeverat) leșeanu. Întrebare: – Dumneata citești zilele? – Da. – Ce ziare a-nume? – Sportul Popular. Consecința: picat la examen!

Nu i-am mai reîntîlnit de atunci pe cei doi colegi. Este posibil ca aceste evenimente să le fi frînt dramatic cariera și cursul vieții – mai ales în cazul primului, care nu mai era înălătură și își făcea o două profesioniște – prin faptul că nu au mai putut obține diploma de inginer constructor. Cît despre necesitatea cunoștințelor politice marxiste în practicarea unei meserii, în care obiectivul bine delimitat era de a proteja sau executa locuințe ori fabrici, e de prisos să mă pronunt.

Ce a săvîrșit oare cu acele prilejuri (care probabil nu au fost singurele de a-cesătă natură) domnul Brucan: îndeplinirea doar a unei „inocente sarcini de serviciu”, aceea de a elimina din competiția vietii pe doi studenți insuficient indoctrinați? Cred că, lăsînd de-o parte eufemisme, o caracterizare seacă și exactă a acestor acte ar fi următoarea: s-a transformat în unealta docilă a aparatului de represiune existent în acel moment. Îmi stăruiesc și acum în minte risuli sardonici al lui Silviu Brucan – într-o apariție televizată, la începutul anului 1990, cred, legată de evenimentele din decembrie ’89 –, hohot care mi-a dat frisoane și fără îndoială nu numai mie. Probabil nu tocmai înțimpiat și dumneule co-fondatorul al Se-curățării „noastre”, așa cum se înțelege din scrisoarea deschisă către Ceaușescu a cîtora foști lideri comuniști.

Socotesc că nu avem voie să uităm meritul doamnei Doina Cornea, care, cu inteligența ce o caracterizează, la care se adaugă probabil și aceea intuiție specific feminină, a fost prima care a „detectat”, dincolo de aparentele manifestări democratico-revoluționare, adevarata față a acestui personaj. Opinia doamnei Ana Blandiana, menționată în aceeași scrisoare din „Curier 22”, mi se pare de bun simț: mediatisarea în continuare a lui Silviu Brucan este o ofensă adusă memoriei celor ce au putrezi în temurile comuniste și celor care au fost hăitui în munte de poterile securisto-kaghebiste (NKVD-iste pe acea vreme).

Nu cred că se poate găsi astăzi la noi un destinatar mai potrivit pentru inspiratul, memorabil și în continuare ac-

tualul „Apel” al domnului Gabriel Liiceanu, apărut – N.B. – într-unul din primele numere ale acestei reviste, decî perso-najul al căruia nume preferă să nu-l mai rețele (nomina odiosa).

Radu Cotta
București, 30 iulie 1998

54 de ani de istorie deținută

La 23 august 1944, cînd împăratul Rege Mihai pronunța la postul național de radio Proclamația către țară și armată, din care cităm:

„Poporul nostru înțelege să fie singur săptîn pe soarta sa. Originea s-ar impotriva hotărîrii noastre liber luate și care nu atinge drepturile nimănului este un dușman al neamului nostru. Ordin Armatei și chem Poporul să lupte prin orice mijloace și cu orice sacrificii împotriva lui. Toți cetățenii să se strîngă în jurul Tronului și al Guvernului pentru salvarea Patriei (...)

Cu deplină încredere în viitorul Neamului Românesc să păsim hotărîri pe drumul înfăptuiri României de mîine, a unei Românie libere, puternice și ferice.”

S-ar părea că în chiar a doua din frazele mai sus citate, monarhul avusese premoniția posibilității ca decizia sa istorică, în urma căreia s-a evitat transformarea României în teatrul unor lupte singeroase (cu incalcabile pierderi umane și materiale) și – în ultimă instanță – în colonie sovietică, va avea adversari; și nu atîn din interior cînd în afară (...)

Ce a urmat, se știe prea bine. România a fost, practic, ocupată de „marea vecină” de la Răsărit, a plătit dauna de război înzecite, comuniștii au fost aduși la putere prin teroare și fraude grosolană, sub masă unui regim „democratic”. M.S. Regele Mihai constituia un obstacol extrem de incomod în calea instaurării disciplinei a ciumei comuniști, așa incit suveranul a fost obligat să-și părăsească tronul și țara. Au urmat anii de cruntă terroare, în care cozile de topor ale Kremlului au lichidat proprietatea privată, au încercat să înlocuască omenia și credința în Dumnezeu cu ideologia criminală a luiției de clasă, au decapitat elita societății românești, au umplut gropile comune cu zeci și sute de mii de cadavre ale intelitoctilor, preotilor, ofițerilor, oamenilor politici, magistraților, țărănilor ce refuzau colectivizarea etc., etc. (...)

In fine, decembrie 1989 ne-a adus doborîrea tiranului, dar nu și o ruptură clară și definitivă de un trecut tragic. Cei care au pus mîna pe putere au reușit să îneleze poporul cu lozinci și măsuri populiste, avînd însă grija să-și adjudece întreaga putere, să controleze pînghile economiei (prin păstrarea practic intactă a sectorului de stat), să-și dezvoltöe o vastă rețea de clienți politici. Pretinându-se „sărac și cinsit”, îl îlescău – a fost – în realitate – nașul marelui jaf și al marii nerușinări – elemente definitorii ale regimului ce-i portă numele. Un exemplu tipic al modului în care cel ce se pretindea „emanat al Revoluției” înțeles sensul jertfei tinerilor căzuți în decembrie I-a constituit cariera „revoluționarului” Bebe Ivanovici, ca să nu vorbim de „mareea neagră” pe care a adus-o la București, în 14-15 iunie ’90.

In noiembrie 1996 milioane de români au votat pentru o schimbare majoră și efectivă: nu – în primul rînd – pentru un trai mai bun, ci pentru mai multă moralitate în viață politică, pentru ca așa-zisa clasa politică să se dedice mai ales interesului național și nu intereselor personale sau de grup, pentru ca statul să servească cetățeanul și nu invers. Dar așteptările înnoi rămîn – la apropoare doi ani după – mai curînd în domeniul iluzilor. Economia își continuă declinul în timp ce mafiotii prosperă, contrabanda înflorestă și își diversifică metodelor, marile regii autonome și societăți de stat continuă să nu-și onoreze obligațiile către buget, investitorii străini sănătății descurajă de corupție și briocărie, țărăni sănătății de ce în ce mai puțin motivat și sprijiniti etc., etc. Nu contestăm bunele intenții ale unor oameni politici aflați la putere, nici meritile celor ce

au supraviețuit temnitelor și lagărelor comuniști. Sînt notabile și eforturile președintelui Emil Constantinescu de a servi interesele țării și de a-i redresa prestigiul pe plan internațional. Dar perpetuarea disensiunilor din coaliția aflată la guvernare, obstinația cu care mulți politicieni își pun ambiișile și orgoliile înaintea și deasupra interesului național ne fac să nu putem fi optimiști.

Nu am încercat, cu constatările de mai sus, să ne eriăm în istorici sau în „analisti politici” și nici nu încercăm a oferi soluții salvatoare. Dar credem de domeniul evidentă faptul că regimurile republicane pe care le-a „experimental” România în peste 50 de ani au cam arătat ce nu pot aduce. Spre deosebire de țările din jurul nostru, care au cunoscut și ele „binefacerile” comuniștilor (desi nu în măsură în care le-am cunoscut noi...), *avem un rege nobil și înțelept, devotat poporului căruia l-a jurat credință, cu un imens prestigiu internațional, cu o adinăcă înțelegere a evoluțiilor pe plan național și mondial. Un monarh credincios și demn, a cărui măreție este dublată de o extremă modestie ce-l ajută să comunică perfect nu numai cu mari personalități dar și cu oamenii cei mai simpli și necăjiți.* Vizitile regale desfășurate începînd cu 1992, inclusiv cu cea mai recentă din ele, au demonstrat-o cu prisosință. *Trebuie oare să așteptăm ca Institutul Norwegian Nobel să-i recunoască imensa personalitate prin acordarea Premiului Nobel pentru Pace?* Este adevărat că miliioane de români încă mai „judecă” cu creierele bine spălate da comunității vrem de jumătate de veac, dar și de propaganda desfășurată împotriva Monarhiei practicată de regimul Iliescu. Poate că a sosit totuși – ceasul deschepătură, în care români (inclusiv oamenii politici responsabili și onești) să-și dea în fine seamă că nu vom putea ieși din criza profundă în care ne aflăm de aproape nouă ani, în primul rînd de ordin moral, fără un conducător situat deasupra partidelor și a manevrelor politice, de o impecabilă înținută spirituală și morală, cel care de 50 de ani își slujește cu devotament țara, chiar și aflat de departe de părintelui ei; cel care ne-ar reda încrederea și ne-ar aduce reconciliere și demnitate.

România a parcurs, vreme de 54 de ani, o istorie perturbată sau deținută de la cursul ei firește de către comuniști și continuatori lor. Nu a venit oare momentul să reîntrâm în normalitate, prin Rege și Regat?

Conf. dr. Alexandru Cărăușu,
președintele Mișcării pentru
Regatul României – Iași

August 1998

Precizare „Amnistia” din 1964?

În anii de după 1989, eliberarea deținutilor politici petrecuți în 1964 a fost cu obstinație și gresit denumită amnistie. Un fost deținut politic, căruia i-am arătat ce scrie pe biletul său de eliberare din 1964, mi-a spus că știe, dar că amnistie pare un cuvînt mai frumos. Este într-adevăr mai frumos, însă pentru comuniști, care astfel apar că au oferit atunci o ierarhie politică (în limba juridică, *amnistie* = achitare, stergerea vinei). În realitate, în 1964 s-a operat o *grătuire* = eliberarea din închisoare înainte de terminarea pedepsei, cu menținerea caizeriilor (la americani aceasta se numește „*on parole*” = în libertate condițională). De pildă, domnul Ion Diaconescu (și alții ce dînsul) nu a fost iertat de acuzațiile aduse de comuniști și are și astăzi cauzier judiciar, dacă nu curmă între timp, în democrația originală, nu i-a introdus vreun „recurs în anulare”.

Cred că revista „22” are autoritatea necesară ca această precizare să apară nu numai în paginile proprii, ci să fie luată în seamă de istorici și de analiști politici.

Eugen Toma, AFDP
7 august 1998

DAN PAVEL

Restructurarea crizei

Asistăm din noiembrie 1996 la un fel de meci de fotbal, cu nenumărate reprezente, în care naționala noastră ia bătaie constant, incasind ploaie de goluri, cu toate că mai marchează din cînd în cînd, uneori din noroc, alteori goluri antologice. Cam aceasta este imaginea pe care mi-o sugerează *Gvernul României*. Desigur, mi-e greu să găsesc un căpitan de echipă de talia lui Hagi, ca dovadă că s-a schimbat mereu căpitanul, ba chiar și aproape toată echipa, însă concepția de joc a rămas aceeași. Acum, cineva de la federație (coalitia majoritară) să gîndit să restrucțureze echipa, drept pentru care jucătorii sau colegii lor de club (partidele coalitiei) se gîndesc cum să continue jocul acesta semidezastruos cu mai puțini jucători. Necazul este că lipsește un antrenor al echipei naționale, deși multă vreme am crezut că rolul acesta va fi jucat de președinte. El nu a jucat însă decît rolul de selecționer, ajutat de selecționerii de la cluburi (președinții partidelor coalitiei). Iată de ce actualul căpitan al echipei naționale (premierul Vasile) îndeplinește de fapt funcția de antrenor-jucător. O ipostază cam stînjitoare, deoarece el nu a mai jucat la nivel de națională și nici nu a antrenat. Să ne mai mirăm atunci că România nu s-a calificat nici la campionatul mondial (intrarea în *NATO*), nici la campionatul european (*Uniunea Europeană*)? Prin urmare, jucăm în mod indefinit un joc de calificare, deși nu se mai știe exact cînd se vor ține următoarele ediții ale campionatelor europene și mondiale.

Am recurs deliberat la comparația populistă cu jocul de fotbal și cu echipa națională pentru a sugera că mai mulțuma, pasionați sau nu de fotbal, că apartenența la un asemenea guvern și activitatea sa săt de fapt ocupării pentru profesioniști, care au la activ multe selecții, ca să nu mai vorbesc de jocuri în diferite campionate profesioniste din străinătate. Ar însemna să ne mințim pe noi însine dacă am presupune că ar fi vreo țară străină dornică să-i împrumute pe membrii actualului guvern, ca tehnocrati. Poate doar pe cel care face reformă în învățămînt, însă poziția sa față de minoritari maghiari ar fi o contrarecomandare. Sunt multe persoane de incredere în guvern, dar multe dintre ele sunt simpli debutanți, iar felul în care joacă indică faptul că au probleme serioase în controla balonului, în sula la poartă etc. și ca să termin cu comparația, momentul ales pentru restrucțuirea echipa – a trece de la jocul în 24 la jocul în 16 sau în 18 – în plin meci mi se pare a fi contraproductiv.

În orice țară normală – ceea ce România nu este încă! – unei crize politice i se răspunde cu soluții pe măsură, remaniere, schimbări de prim-ministru, de guvern, alegeri anticipate etc. În România, în locul infăptuirii reformei economice, administrative, al descentralizării, în locul privatizării masive se caută substitute de reformă, adică restrucțurile guvernului. Momentul ales pentru o asemenea mișcare este nefericit, pentru că nu mărimea guvernului este o prioritate. O asemenea mișcare trebuia făcută în momentul imediat următor alegerilor din noiembrie 1996 sau după alegerile următoare, după un studiu analitic și funcțional bine fundamentat, care să fie colbat cu prioritățile de reformă ale coa-

lîtiei și cu pașii necesari de realizare a unui stat minimal. În activitatea unui guvern, nu mărimea cabinetului este hotărîtoare, ci eficiența sa, modul în care diferite minister sau agenții guvernamentale își exercită funcțiile. Or, o restrucțurare acum, cînd nu este încă clar care săt sursele de consens între partenerii coaliției cu privire la legile și hotărîrile care implică diferențe doctrinare sau de interese economice, ar echivala doar cu o amînare a verdictului definitiv în problema exprimării încercerii în acualele forțe aflate la guvernare. În loc să urgenteze reformele, să accelereze privatizarea și restrucțuirea economiei, a administrației centrale și locale – ceea ce le-ar putea aduce actualilor guvernări o scădere a popularității pe termen scurt, dar provocată de faptul că au realizat ceva –, ei riscă să nu realizeze nimic, ceea ce ar putea să le afecteze credibilitatea pe termen lung sau definitiv.

Restrucțurarea unui mecanism aflat în plină funcționare, fără o imagine prea clară a consecințelor și a scopurilor urmărite, poate avea efectul unui bumerang. Restrucțurarea poate să conducea nu cître o simplificare a activității diferitelor domenii aflate în cauză, ci la o ingreunare a sarcinilor din diferite minister, care vor avea pe cap mai multe de făcut, în condiție în care nu se descurcă nici aşa. Efectul va fi de centralizare excesivă, iar diferiți miniștri vor fi puși în situația de a gestiona un domeniu de care nu au nici măcar afinitate, ca să nu mai vorbim despre competență. Fără îndoială, pentru unii dintre actualii ministri miza este de a acumula mai multă putere, de a căpăta influență mai extinsă asupra unor domenii de activitate, ceea ce ar echivala cu mai multă putere pentru partidele lor. Dar acest calcul nu ia în considerare efectul final, care este reforma economică. De aceea, eforturile făcute de diferite persoane sau echipe pentru a găsi o variantă proprie de restrucțurare fac parte tot din competiția din interiorul coaliției. Prin urmare, ele nu pot fi judecate pur comparativ – pentru a vedea care dintre propunerile este mai bună –, ci și contextual, pentru a vedea cine le-a propus și ce.

Nu structura cabinetului este obstacloul în calea reformei, iar restrucțurarea nu va înălța acele obstacole: lipsa de voîntă politică, lipsa corăllării între forțele și grupurile de interes din interiorul coaliției, lipsa de curaj în asumarea pînă la capăt a hotărîrilor cruciale pentru reformă, indiferent de costurile anticipate, lipsa simțului de evaluare și de ierarhizare a priorităților actului de guvernare. Mai sunt și altele, dar ar însemna deja să personalizez, iar personaliza în politică românească înseamnă a te ocupa de fauna politică, care nu intră în sfera de interes a științei politice, de aceea lasăcste lucruri pe seama comentatorilor politici, că tot sunt mulți. Poate că ar trebui să încercăm mai degrabă o restrucțurare a clanului de comentatori politici, că prea sunt mulți poeti, critici literari și de artă, fizicieni, pictori, cineastă, cronicari sportivi, ingineri, umoristi, pensionari, someri, avocați, fotbalisti, chibită care își dau cu păreare despre politică fară să înțeleagă că fără știință politică nu poti înțelege mare lucru din politică. Întrebăți-i pe politicienii!

In memoriam IOSIF SAVA

În ziua de 18 august a încetat din viață muzicologul Ioșif Sava.

Ioșif Sava s-a născut la 15 februarie 1933, în Iași, într-o familie în care, după cum el însuși mărturisea, „de 3-400 de ani se face muzică”. Domiciliat în București, căsătorit, avînd un fiu, pe care l-a „scos din muzică într-o vreme în care puteai muri de foame făcînd muzică”, limbi străine: franceză, germană, engleză, rusă, italiană; hobby: tot muzica.

Absolvent al Facultății de Filosofie (1955) și al Conservatorului „Ciprian Porumbescu” (1966). Colaborator al ziarului *Opinia*, din Iași, din 1948, pînă la desființarea acestuia, în 1951. A lucrat la Radiodifuziunea Română, la revista *Scienteia Tineretului*. Reintră în lumea muzicală în 1958, dar, după zece ani, se va dedica definitiv și imperturbabil muzicii.

Membru PCR din 1973, o intîmplare în care n-a crezut; de altfel, într-un interviu, declară că „declcul” s-a produs în „1953, la moartea lui Stalin, dar cel mai mult în 1956, cînd am făcut prima vizită la Moscova. Am văzut cerșetori în Piața Roșie (...) după aceea am inceput să citeșc: cărti reale, cărți adevarate”.

Redactor șef la Televiziunea Română (din 1993), cînd a simțit liniștea de a putea vorbi „de Bach, fără a vorbi de Ceaușescu”. În primăvara acestui an, a părăsit Televiziunea Română, împreună cu *Serata muzicală*, pentru canalul privat *Acasă*.

A scris 45 de cărți (despre muzică), peste 6.000 de articole și a realizat emisiuni săptămînale de radio și televiziune. „Am căutat să-mi desfășor activitatea și, în pofta tuturor, cele patru emisiuni pe care le am în Televiziune și continuarea tuturor activităților pe care le-am desfășurat la Radio (București), marchează dorința mea de a transforma muzica într-o armă și-n iubirea tinerei generații. Nu izbutesc, pentru că situația socială nu este cea visată și pentru că muzica a intrat, ca orice dexteritate a trecutului, în periferia preocupărilor noastre”.

A considerat mereu că muzica poate schimba totul. De altfel, secretul lui Sava, Ioșif este foarte simplu: „Dar problema pentru mine nu este dacă am încredere în ABBA sau Beatles, ci că eu cred că, într-o viață de om, trebuie să te occupi de capodoperă, dacă ai ajuns la ea”.

(Biografia muzicologului ne-a fost pusă la dispoziție de TVR, unde Ioșif Sava a realizat ani de-a rîndul emisiunea *Serata muzicală*.)

ÎN LIBRARII

HUMANITAS
Cărtea care dă învăță

Seria Cioran

CIORAN
Căderea în lîmpă

Despre negușul de a te fi născut

CIORAN
Sărilecare

NOU

ILIE SERBĂNESCU

Piața de capital în pas cu economia reală

Ultimile săptămâni au adus cele mai dramatice scăderi ale activității pe piață de capital, de la înființarea acesteia, o piață și așa abia născindă în România. Indicii bursieri – un fel de barometru al activității pe piețele de capital, pentru că măsoară, după un sistem convențional, evoluția cursului principalelor acțiuni cotate – s-au prăbușit pur și simplu, ca și volumul total al tranzacțiilor, atât la Bursa de Valori București, cît și pe RASDAQ, piața extinsă unde admitea cotarea a companiilor este mai puțin exigentă decât în bursa propriu-zisă, dar care are aceleași funcții cu aceasta. Indicii celor două piețe se află acum la jumătatea sau chiar la mai puțin de jumătatea valorilor cu care au demarat la cîteva timp după înființarea piețelor.

Părtul nu poate mira. Deși experiența demonstrează că piața de capital și economia reală dintr-o țară pot cunoaște, pentru perioade mult mai mult sau mai puțin indelungate, dinamici distincte, aceeași experiență dovedește că, pînă la urmă, sau în urmă instanță, piața de capital reflectă starea economiei reale pe care de fapt o reprezintă. În fond, piața de capital este organizată pentru a se permite colec-

tarea de bani disponibili pe piață pentru dezvoltarea economiei reale, constituind vectorul cel mai asigurător al eficienței investițiilor în economie. Pentru că, disponibilitățile bănești se îndreaptă obiectiv către plasamentele cele mai rentabile, iar întreprinderile pot atrage aceste disponibilități, prin noi emisiuni de acțiuni pentru majorările de capital, numai dacă însă actiuitatea lor este profitabilă. Altfel, nu

se poate avea încredere.

Este, din păcate, cazul românesc. Economia reală românească, sub diverse impuse de segmentul său nesănătos, pe care îl reprezintă întreprinderile de stat generatoare de pierderi și plată restante, și care nu a cunoscut de fapt nici un fel de restrukturare, merge mereu și mereu mai prost: producția este în declin și, din nefericire, mai mult în segmentul sănătos al eco-

de români, dar și de străini, că nu se conturează o formulă politică aptă să înfringă, prin măsurile dure ce le ar adopta, cercul vicios în care se zbate economia românească.

Sînt condițiile în care piața de capital vegeteză, pentru că există oferte de acțiuni, dar de vînzare și aproape mai deloc de cumpărare. Doar privatizarea celor două bănci prevăzute, precum și a RomTelecom, ar mai putea scoate piața românească de capital din marasm, dacă și numai dacă – aşa cum cel puțin s-a spus – o parte din acțiunile acestora va fi pusă în vînzare și pe piață de capital, prin subscripție publică, la dispoziția investitorilor români și străini.

Evident însă – deși piața românească de capital este una „subțire“ (adică de mici dimensiuni) și deci oferă unor acțiuni de interes precum ar fi cele la bănci sau la societățile de telefoane ar produce fără îndoială un revîrtem – cu o floare, cum se spune, nu se poate face totuși primăvară. O revitalizare a pieței de capital este legată strict de o repunere pe picioare a economiei reale, perspectivă destul de incetoșată. În orice caz, aprecierile că prăbușirea pieței românești de capital este un ecou al *crahuilui* intervenit pe piețele de capital de la Moscova sunt optimiste. Deși nu poate fi ignorat un „efect de antrenare“, îndeobște în ce-i privește pe investitorii străini, piața de capital românească are suficiente motivații în economia reală românească să fie în declin. Sîi nimic nu ar putea să înlocuiască economia reală din România însăși, ca impuls principal al pieței de capital românești.

Şeful statului va conduce următoarele ședințe de Guvern

PS
pe scurt

Președintele Emil Constantinescu intenționează să prezideze ședințele de guvern în care vor fi analizate strategia militară a României și programul național de aderare la Uniunea Europeană. Într-un comunicat al Președintelui se menționează că nu există nici un deacord între șeful statului și Guvern, și nici vreo intenție de preluare de către președinte a prerogativelor premierului Radu Vasile. În opinia șefului statului, România nu are nevoie de un președinte-premier, ci de instituții cu atribuții bine conturate, care să-și exercite competențele în baza și în limitele Constituției. (A.B.)

Control la uzina „Tractorul“

Ministrul Finanțelor, Daniel Dăianu, a dispus efectuarea unui control la uzina „Tractorul“ Brașov, pentru a verifica modul în care a fost utilizat creditul bancar în valoare de 270 de milioane de lei acordat de o serie de bănci comerciale cu garanția statului. Controlul a fost dispus de ministrul Finanțelor pe baza informațiilor din presă conform cărora, deși societatea are mari datorii, salariile au fost majorate cu 16%. Cu toate că verificarea Ministerului de Finanțe nu a fost finalizată, conducerea societății „Tractorul“ a hotărât să amine majorarea salarilor pînă cînd se va constata o îmbunătățire a ritmului de producție. (A.B.)

Bani pentru dezvoltarea zonelor sărace

Banca Mondială va finanța dezvoltarea celor mai sărace zone din România prin acordarea unui împrumut de 20 de milioane de dolari, în cadrul programului *Fondului Român de Dezvoltare Socială*. Banii vor fi folosiți pentru reparații sau construcții de drumuri, puțuri de apă, rețele de electricificare. Pentru a beneficia de acest împrumut, autoritățile române vor prezenta proiecte specialiștilor *Băncii Mondiale*. Împrumutul va fi destinat unui număr de 600.000 de oameni, adică 12% din populația săracă a țării. Programul de finanțare va fi supus aprobării conducerii *Băncii Mondiale* în această toamnă. (A.B.)

MURSA

găsesc cumpărători. Elementul-cheie al pieței de capital este încrederea. De aceea – și trebuie înțeleasă limpede acest lucru! – piața de capital poate fi chiar mai dinamică decât o economie reală care merge bine, pentru că încrederea operează ca un factor potențiator, dar niciodată piața de capital nu poate fi mai bună decât o economie reală care merge prost, pentru că într-o economie care merge prost nu

nomie în capul căreia se sparg oalele, sacul bugetar s-a golit, deficitul comercial extern se accentuează și există amenințarea ca, în curînd, România să nu-și mai poată onora plătile în contul serviciului datoriei externe. Este un climat economic în care nu poate exista încredere, lipsă de încredere de altminteri exacerbată de incertitudinile politice, de senzația remisită mereu mai puternic nu doar

Oameni și lifturi

O cabină cu peretei de un maro-decolorat, găuri și dezenați, butoane tocite de degete și arse de brichete, uși batante cu greamurile sparte, uneori batante în timpul mersului, ca la *Biblioteca Națională* unde trebuie să le și cu mîna și, cîteodată, luxul unei oglinzi prăfuite. Cam așa arată mare parte din lifturile noastre. Toate sunt de-o vîrstă cu clădirile în care au fost montate (la *Palatul Telefoanelor*, de pildă, din 1936) și au o stare tehnică pe care și-o exprimă prin scîrțiteli și frecvențe reacții spontane de oprire în etaje.

Conform Hotărîrii de Guvern 451/94, durata normată de viață a unui ascensor este de 10 ani. Termenul nu ar putea fi practic respectat nici dacă el ar fi de 25 de ani, cum era pînă la decizia de scurta, datorită costurilor de montare a unui lift nou (150–250 de milioane de lei) pe care ar trebui să le suporte beneficiarii lui. Așa încît, generația '60 de lifturi, ba chiar și cele mai vechi, continuă să dețină o pondere destul de mare. Singura soluție practică rămasă este întreținerea, în condiții de supravîtuire: „Întreținute cu atenție, lifturile rezistă încă o vreme“, spune Ionel Fenichi, directorul Ascensor Romservice Company, firmă care are contracte de întreținere pentru cca 7.000 de lifturi din București (cam jumătate din numărul total).

O problemă legată de lifturi, apărută după 1990, derivă din trecerea lor, odată cu apartamentele, în proprietatea locatarilor. În momentul actual, statul, prin intermediul ISCIR (Inspectoratul de Stat pentru Controlul Recipientilor sub Presiune și Instalații de Ridicat – Ministerul Comerțului și Industriei), nu face decît să verifice periodic (cam la 3 ani) starea tehnică a ascensoarelor și modul în care își desfășoară activitatea firmele autorizate de ISCIR să încheie contracte de proiectare, construire, montare, reparare și întreținere a lifturilor. Beneficiarilor (la blocuri reprezentanți de asociațiile de locatar) le revine obligația de a se „ocupa“ financiar de lifturi, fapt pe care unii dintre ei nu îl cunosc încă, deși în contractul de cumpărare a apartamentelor sunt trecute și „instalațiile în comun“. În '58, cînd am venit în bloc, era tot liftul asta. Ar trebui să-l schimbe“ spune o bătrînică dintr-un bloc din Piața Romană, crezînd că întreținerea pe care o plătește „prima în fiecare lună“ e un fel de chirie.

Contractele beneficiarilor cu firmele de întreținere (numai în București, cca 70 – dar multe au contracte pentru doar 10–15 lifturi) pretind sume de cîteva sute de mii lunar (în funcție de numărul de etaje și tipul de lift), ceea ce înseamnă o sumă de 5–10 mii de lei de persoană. Însă plata se face în comun și dacă nu plătesc toți, cum se întimplă frecvent, apar probleme și firmele se văd nevoite să recurgă chiar la scoaterea din funcție a ascensoarelor. Directorul Ascensorul Romservice Company, Ionel Fenichi, es-

timează că cca 25% dintre beneficiari respectă prevederea de achitare a facturilor (7–15 zile), 45% depășesc termenul cam cu 30 de zile, iar restul de 30% cu peste 30 de zile. Mai dificil este cu instituțiile publice (fabrici, spitale s.ă.), care nu-și achită la timp facturile însă „a le opri lifturile însemnă a crea grave probleme sociale“.

Datorită uzurii tehnice a lifturilor, dar mai ales neglijenței unora dintre locatari, se întâmplă o serie de accidente. Potrivit datelor furnizate de Iulian Teodorescu, directorul ISCIR, în București s-au înregistrat în 1997 șase accidente prin cădere în fundătură pufului (unul mortal) și două avarii (incendieri) ale cabinelor. În 1998 au fost deja înregistrate trei situații din primul tip (săptămîna trecută un tînăr și-a rupt colana vertebrală) și două incendieri de cabine.

Accidentele ar putea fi în mare măsură evitate dacă cei blocăți în lift între etaje, în loc să încerce să iească singuri, deschizînd ușa și să răsînd afară (în momentul săriturii se schimbă centrul de greutate și apare riscul căderii sub lift), ar apela, prin butonul existent în orice cabină, alarmă liftului și un colocator ar chema deranjamentele, firmele de întreținere fiind obligate prin contract să trimîtă un depanator în 15–30 minute.

O altă situație tipică și mai greu previzibilă este aceea cînd ușa de la un etaj este deschisă prin intervenția cuiva (cu o cheie triumfulară – „chiar copiii se mai joacă“, spune Iulian Teodorescu) și o altă persoană, neprevînită, intră pe ușa care, în condiții normale, n-ar trebui să se deschidă la acel etaj. Nu e greu de închipuit ce se întâmplă. Copiii sub 14 ani, în special cei sub 30 de kg, nu trebuie lăsați să intre singuri în lift, pentru că, datorită pragului de greutate, liftul poate fi oricând chemat de altcineva, ei putînd fi prinși între ușile batante și cele de pe palier.

„Motivul principal al accidentelor sunt intervențiile neautorizate în instalăție. Cînd cineva încearcă să repare singur liftul sau cînd îl repune în funcție atunci cînd noi l-am oprit – pentru reparații, modernizări sau definitiv – își asumă răspunderea“, conchide Iulian Teodorescu, directorul ISCIR. Răspundere pe care, inconscient, și-o ia asupra sa și pentru ceilalți locatari și, eventual, pentru proprii vizitatori.

Notă. Conform principiului că „pînă nu vezi, nu crezi“, interesul pentru banala problemă a lifturilor mi-a fost trezit acum cîteva luni, cînd, vizitînd un prieten care locuiește într-un bloc din Piața Muncii la etajul nouă, liftul nu se lăsa chemat. Am urcat scările încercînd ușile la fiecare etaj. Credeam că rămăsese deschisă o ușă și de aceea nu venea liftul. Pe la etajul cinci, ușa era întredeschisă, am dat să intru, numai că – surprinzător – în locul liftului era hâul.

Sandu Iordache

VLADIMIR TISMĂNEANU

Comuniștii români și Primăvara de la Praga

Este cumva facil și nu foarte constructiv să surizi ironic astăzi în raport cu iluziile anului 1968. Cred că ar fi mult mai interesant să oferim o perspectivă istorico-genetică (spire a folosi terminologia lui François Furet) asupra a ceea ce a semnificat momentul Praga 1968, cu ale sale iluzii, dezamăgiri, așteptări mai mult sau mai puțin motivate etc. Și, pentru că l-am amintit pe Furet, trebuie spus, în spiritul ultimele sale mari cărți, că, la momentul respectiv, proiectul renovierii umaniste a socialismului, deci al transcederii modelului ultracentralizat, mono-partidist și rigid etatist promovat de Lenin și discipolii săi, avea un viitor. Astăzi știm, desigur, că nu există soluție reformistă în cadrul sistemului, însă acest lucru nu poate fi la fel de clar pentru actorii implicați în efortul de de-stalinizare din Cehoslovacia.

Praga '68 face parte din succesiunea de crize ale comunismului mondial inaugurată de revoluția maghiară din 1956. Raportarea la lecția maghiară a jucat, cum scria chiar Alexander Dubcek în memoriale sale, un rol esențial în configurația tacticilor liderilor cehoslovaci, dar și în conturarea reacțiilor *Pactului de la Varsavia*. Trebuie de asemenea să luminăm acele resorturi care au făcut posibilă „diferența românească” în raport cu experimentul cehoslovac: ce fel de structuri de putere se configura la București, care erau limitele reformelor inițiate de Nicolae Ceaușescu, în ce măsură se urmărea o depărțire (abandonare) în sens democratic a modelului iacobino-bolșevic?

În termeni de fundal istoric, să semnalăm faptul că Primăvara de la Praga a fost anticipată de o serie de evenimente și desfășurări de mare semnificație: înălțarea lui Hrușciov în 1964 (venirea la cîrma Kremlinului a echipei Brejnev-Kosighin, respectiv tentativa de stopare a reformelor plus re-stalinizarea parțială); persecutarea disidenților inteligențiale (procesul Siniavsky-Daniel); generația euro-comunismului prin „*Nota memorială*” a lui Palmiro Togliatti, scrisă cu puțin timp înaintea morții sale în vara lui 1964; intensificarea polemicii sovieto-chineză și scindarea lumii comuniste. În România, trebuie reamintită „*Declarația din aprilie 1964*”, document esențial pentru interpretarea potențialului de dezvoltare și experiment politic la sfîrșitul epocii Gheorghiu-Dej. Congresul al IX-lea (iulie 1965) consacra această ambivalență a perioadei: pe de o parte, deschidere și autonomie exterioră (relaxare de tip titoist); pe de alta, concentrarea puterii în mîinile lui Ceaușescu și fideliilor săi necondiționați (cei pe care i-am numit în scările mele anterioare „grupul aparatului de pară”). În România se configuraază aşadar acel paradox care, mai ales după 1968, va alimenta pretenția lui Ceaușescu de a fi recunoscut drept exponent al unei linii bazate pe suveranitate și

degnitate națională. Dialectica de-stalinizării și de-sovietizării se află deci în plină derulare și abia după august '68 se va vedea care direcție a avut cîștig de cauză. Mă pronunt aşadar împotriva simplificărilor exagerate.

Ce se petreceea în Cehoslovacia în acea perioadă? După destalinizarea marcată (blocajă de grupul conservator condus de Novotny), se accentuează fenomenele de criză (politică, socială, culturală). Conferința *Uniunii Scriitorilor* din primăvara lui 1967 marchează divortul dintre intelectualitate și conduce-

marea opiniei publice în privința abolirii cenzurii și a formării asociațiilor politice și culturale independente. Reabilitarea lui Pătrășcanu și a altor activiști persecuati în perioada Dej este utilizată de Nicolae Ceaușescu pentru consolidarea propriului statut dominant în partid, iar nu pentru dezavuarea practicilor teroriste ale securității. Nici una din figurile de vîrf ale democrației românești, pierită ca victimă a represiunilor staliniste, nu este reabilitată. Speranța de schimbare este manipulată în chip insidios de către aparatul ideologic al PCR. Contractul

August 1968, invadarea Cehoslovaciei de către trupele *Pactului de la Varsavia* (fotografie din *Cartea Neagră a Comunismului*, ed. Humanitas, 1998)

rea partidului. Sfidaile se succed într-un ritm galopant. Conflictul dintre comunității cehi și cei slovacii duce la destrâmarea unității la vîrf. În ianuarie 1968, Dubcek devine prim-secretar și, în doar cîteva luni, un modest program de rationalizare a socialismului de stat se transformă într-o temerară strategie de modificare instituțională radicală. Liderii polonezi și est-germani sunt panicăți și exercită presiuni asupra Moscovei, pentru a acționa preventiv. Toate documentele de arhivă susțin ideea că intervenția a urmărit întreprerea acestui experiment de regindire a posibilității socialismului democratic, deci a fost dictată de teama opozitelor birocratice leniniste că modelul cehoslovac ar putea deveni contagios și duce la destrâmarea imperiului comunist în ansamblul său.

În România, în povida declarățiilor amicale la adresa noii conduceri de la Praga, Ceaușescu continuă să exercite controlul absolut. Mitul „rolului conducător” al partidului comunist este în continuare susținut drept dogmă sacrosanctă. Nu se publică decât fragmentar (cu simptomele omisiunii) *Programul de acțiune* al PC din Cehoslovacia, adoptat în aprilie 1968. Se evită infor-

mational-comunist, ale cărui linii esențiale fusese să schițate în „*Declarația din aprilie 1964*”, funcționează ca un factor amortizant, menit să descurajeze pe cei care ar fi visat să emuleze experiența cehoslovacă. Departe de a recunoaște rolul pietii în economie, comunității române se obstinează să mențină o absurdă rată a acumulării industriale. Solidaritatea lor cu Dubcek este bazată pe refuzul pretentioșilor imperialiști ale URSS, iar nu pe afinității de politică internă. Atunci cînd la Praga un grup de intelectuali publică în iunie 1968 faimosul „*Manifest al celor două mii de cuvințe*”, București și presa atent supraveghetă de partid ignoră apelul către o pluralizare profundă a sistemului. Tot astfel, în mai 1968, cînd ideologul co-

minist ceh Cestmir Cisar profită de momentul aniversării a 150 de ani de la nașterea lui Karl Marx spre a se distanța de tradiția bolșevică, tăcerea Bucureștiului este asurzitoare. Discursul din epocă al lui Ceaușescu nu este altceva decît o colecție de platitudini deghizate în susținerea unui presupus „marxism creator”. Ruptura cu leninismul ca ideologie a rolului predestinat al partidului unic nu este la ordinea zilei la București.

In această perioadă s-a conturat și logica a ceea ce avea să devină cunoscut ulterior drept „*doctrina Brejnev*” a suveranității limitate. Pe baza ei a fost justificată intervenția din august 1968. Nu era vorba, în realitate, decît de o reformulare a vechii teze care condiționa internaționalismul de solidaritate absolută cu Uniunea Sovietică. În această privință, Ceaușescu a jucat cu abilitate cartea independentei și a antisovietismului. Trebuie avut în vedere că rezistența față de Kremlin a avut, în cazul său, o dinamică oarecum contradictorie. Sfidairea monolitismului și hegemonismului sovietic i-au servit lui Nicolae Ceaușescu pentru construirea unei imagini internaționale pe care va să o exploateze cu ferventă tenacitate. În fapt, condamnarea intervenției nu însemna îmbărișarea unui model democratic al socialismului, ci doar respingerea ambii monopoliste ale Kremlinului (drepturnul *Pactului de la Varsavia* de a interveni în afacerile interne ale statelor membre). Pentru Ceaușescu, cum avea să se vadă în cazul „*Solidarității*” și mai cu seamă în perioada Gorbaciov, reformele autentice echivalau cu „*trădarea principiilor socialismului*”. Scena balcoanelui din august 1968, devenită subiect de legendă național-comunistă, nu a fost altceva decât un imens travesti istoric: un lider neo-stalinist, obsedat de putere și strân de orice tentație democratică, a reușit peste noapte să trezească un veritabil entuziasmul popular și să obțină credit nelimitat din partea unei populații convinsă că România va merge pe direcția liberalizării și a apropiierii de Occident. Pentru Ceaușescu și suporterii săi eșecul Primăverii de la Praga va deveni alibiul utilizat pentru justificarea mitului unității indestructibile dintre partid, lider și națiune (partidul, Ceaușescu, România). Oricine se va opune lui Ceaușescu se va face aşadar vinovat de subminarea acestei unități și va fi acuzat că servește interesele Kremlinului (a se vedea atacurile ignobile împotriva miscării Goma ca și împotriva oricărui acționar disident). O solidaritate fictivă cu experimentul socialismului cu chip uman a justificat astfel perpetuarea unui model obtuz și ultraautoritar de dictatură personală. În încercarea de a reproduce aceeași scenă în fatidicul decembrie 1989 nu va fi altceva decât un epilog jâlnic al teribilului *malentendu* din tragică vară a anului 1968.

DIN SUMARELE VIITOARE

- Opiniile despre contractul Bell Helicopters • Sorin Alexandrescu: „Fenomenul legionar: cuvîntul și fapta – sau despre un caz colectiv de mio-pie politică” • Despre universitatea în limba maghiară: Andrei Cornea, Daniel Vighi, Pompiliu Teodor, Horváth Andor, Mihai Šora, Enyikó Magyari-Vincez • Mihaela Miroiu: „Antifeminism și conservatorism”
- Notiunea de crimă împotriva umanității, în lumina procesului lui Maurice Papon – conferință susținută de Nicolas Weill, ziarist la Le Monde
- Irina Nicolau: „Bună ziua”

ASCOLTĂ

BBC

PROGRAMUL INTEGRAL
ÎN BUCUREȘTI LA

UNIPLUS Radio

69.8

Clasa politică despre universitatea în limba maghiară

ADRIAN NĂSTASE,
prim-vicepreședintele PDSR

O supralicitare a dreptului la identitate

Care este poziția PDSR față de ideea constituirii unei universități de stat în limba maghiară?

Discursul politic al UDMR, radicalizat după alegerile din Ungaria, se concentrează exclusiv asupra amenințării cu părăsirea guvernării în cazul în care nu se vor adopta decizii privind învățământul universitar în limba maghiară – în formula unei *Universități maghiare de stat* la Cluj. Discreția manifestată în timpul crizei guvernamentale prefigura hotărîrea cu care acum UDMR urmărește să-și recupereze sprijinul necondiționat acordat. Concesiile pe care atât PNȚCD, cât și Crotocenii le-au făcut nu numai în perioada electorală, ci și în timpul nesfîrșitei crize guvernamentale ce a urmat alegerilor din 1996 au ajuns la scadență (funcționalitatea coaliției a fost pusă mai presus de interesul național – concesionismul a fost aplicat ca prevenire a disfuncționalităților pe termen scurt ale unei coaliții de coaliții care nu mai reprezentă, în fond, pe nimenei).

Declarându-se împotriva formulei universităților multiculturale, solicitând imperios centre cu predare exclusiv maghiară, liderii UDMR – radicali și moderati la unison – resuscită egoismul etnic caracteristic aripi lui Tökés – de care moderării uita că să se mai delimiteze – revigorind evident iridentismul etnicist în strînsă legătură cu o Ungarie condusă de o dreaptă radicală, față de care László Tökés își arogă merite de părăsire spiritual și politic.

În realizarea dezideratelor lor, liderii UDMR dogmatizează niște principii care ajung să fi considerate truisme – permanenta subliniere a faptului că sunt susținute de peste 600.000 de alegători disciplinați – în ciuda evidenței că, în acest caz, *affirmative action* nu reprezintă altceva decât o dictatură a minorității asupra majorității. Demonstrând lipsa oricărei racordări la valorile europene și ale societății românești, liderii UDMR încearcă acreditarea ideii că instaurarea unui adeverat regim democratic în România este legată de soluționarea problemelor etnicilor maghiari: axiomă „*problema minorităților este oglinda întregii reforme*” este o supralicitare a dreptului la identitate văzut discriminativ, activându-se o falsă sinonime conform căreia ieșirea UDMR de la guvernare ar reprezenta eșecul democrației române.

Pentru o formăjune aflată la guver-

nare unui stat cu 20 de milioane de locuitori, reacția majorității populației și a întreg spectrului politic românesc se dovedește a nu avea nici o semnificație, nici o valoare. Partenerii de coaliție, atât cînd cînd dezideratele liderilor UDMR nu sunt îndeplinite, sunt văzuți ca promotori ai unei culturi politice de tip provincial, statul național unitar este considerat dacă nu o citadelă a comunismului, cel puțin un artefact ce poate fi modificate, iar cei care „*fac politică statului român*” sunt considerați inamici ai etniei maghiare. UDMR, mai mult decît valențele unui factor de stabilitate, este inclinat spre a promova caracteristicile unui agent de mișcare în interiorul sistemului național, promovînd construcții cu geometrie variabilă.

Liderii UDMR, uzitind de formule arangante și ultimative, cu caracter bombastic-hiperbolizant: „*UDMR a sprijinit politic România și este timpul ca acest lucru să fie valabil și invers*”, promovează politici fetișizind autodeterminarea și diverse forme de autonomie, în dauna afirmării reale a drepturilor și libertăților persoanelor ori organizațiilor maghiare. UDMR, mai mult decît un partid de guvernare sau al unei coaliții, a ajuns să reprezinte o forță politică ce, reclamînd vehement o strategie orientată preponderent spre protecția minorității, nu contribuie decît la extinderea enclavizării, a segregaționismului, la dezvoltarea unui profund spirit antieuropen. Un stat care ar permite sisteme de învățămînt paralele ar putea permite și revenirea la regiuni autonome. În aceste condiții, coexistența români-maghiari va fi compromisă, contactul pe orizontală fiind anemiat în favoarea contactului pe verticală. Faptul că UDMR amenință cu ieșirea de la guvernare dacă *Universitatea de stat* nu este înființată indică modul în care această formăjune politică transcende aspectul național al problemei (neglijînd o eventuală obțurare a canalelor de comunicare cu majoritatea) prin apelul obisnuit la protocoale și obligații ce trebuie rezolvate exclusiv prin voință politică a coaliției și *Gouvernului*. Acest tip de politică nu poate să conducă decît la revigorarea egoismului național ca o contraponere la etnicismul exclusivist al UDMR, „*vocația europeană*” a acestui partid exclusivist manifestându-se nu printr-o „*transparență a frontierelor*”, ci prin instituirea *de facto*, în cadrul statului național, a frontierelor interne.

România ajunge astfel să devină nu numai propriul său dușman, ci și un puternic factor de instabilitate zonală și europeană prin crearea unui precedent ce nu-și regăsește suportul în nici unul din documentele internaționale ce reglementează această materie. Si asta în condițiile în care în Ungaria, la un deceniu de la căderea comunismului, minoritățile nu au nici măcar reprezentare parlamentară, iar sistemul educațional cuprinde școlarizarea în limba minorității doar la nivelul a 2-3 ore pe săptămînă. Dacă România a fost capabilă să ofere un nivel educațional de asemenea anvergură pentru o minoritate de aproape 1,5 milioane persoane, este de neînțeles cum Ungaria nu poate realiza aceeași lucru pentru cîteva zeci de mii de persoane.

VALERIU STOICA,
prim-vicepreședinte al PNL, ministrul Justiției

O universitate multiculturală în limbile maghiară și germană

Care este poziția partidului dumneavoastră față de ideea înființării unei *Universități de stat în limba maghiară*?

Este mult mai potrivit să ne pronunțăm în favoarea unei universități multiculturale. Există de altfel o asemenea universitate româno-maghiară la Cluj. Acest model poate continua cu o universitate multiculturală în care limbile de predare să fie maghiara și germană. Cred că o asemenea soluție este convenabilă pentru toată lumea, în sensul că și alte minorități naționale ar putea, dacă doresc, să aibă secții la o astfel de universitate. Cred că locul cel mai potrivit pentru înființarea unei universități multiculturale, alta decît *Universitatea Babeș Bolyai*, este la

Tîrgu Mureș. Am convingerea că o astfel de soluție este conformă și cu dorințele minorității maghiare și cu dorințele minorității germane și cu dorințele celorlalte minorități. Important este să găsim o soluție pentru a păstra dialogul între diferite entități naționale, culturale, religioase. Ideea unei universități multiculturale este în acord cu exigențele *Consiliului Europei*. În același timp, trebuie să existe o comunicare între majoritate și minoritate, o comunicare între minorități care, într-o societate deschisă, este tot mai acord pluralism cultural.

In ultimul timp, UDMR pare a fi dat un ultimatum coaliției: adică, înființarea acestei universități ar depinde de participarea lor în continuare la guvernare...

Nu văd de ce ar mai fi nevoie de un ultimatum. Eu cred că este benefic, chiar pentru minoritatea maghiară să existe o universitate în limba maghiară și în limba germană. Problema nu se poate rezolva decît prin negocieri. Am convingerea că o astfel de soluție înțeleaptă va putea fi înțeleasă și de liderii mai mult sau mai puțini radicali ai minorității maghiare din România.

Unul dintre liderii maghiari a calificat multiculturalitatea drept subordonare a minorității față de majoritate. Cum comentati?

Noi nu vorbim de o universitate româno-maghiară ca să se vorbească de subordonare minorității față de majoritate. Vorbim de o universitate multiculturală în limbile minorităților naționale. Nu este obligatoriu ca într-o asemenea universitate să existe o secție de limba română. Dimpotrivă, abia dacă UDMR nu-are acceptă această formulă, ar însemna că dorește să se situeze într-o poziție privilegiată față de celelalte minorități, ceea ce în termeni de drepturile omului nu cred că este de acceptat.

Pagina realizată de Iulian Anghel

INSTITUTUL EUROPEAN

Colecția ESEURI DE IERI ȘI DE AZI

Hermann Keyserling Jurnalul de călătorie al unui filosof China. Japonia. America

Traducere de Victor Durnea

Tipărit în 1920, după o călătorie în jurul lumii, *Jurnalul* lui Hermann Keyserling (1880-1946) se recomandă a fi citit ca un adevărat roman, în care descrierile plastice, evocații și observații directe sunt conectate la spiritul meditării, de mare deschidere spre problemele insului și ale lumii.

ISBN 973-586-178-X
392 pag

În aceeași colecție, în pregătire:

Henri Bergson, *Teoria risului* (ediția a II-a)
Henri Bergson, *Eseu asupra datelor imediate ale conștiinței* (ediția a II-a)

Iași • Str. Cronica Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600
Tel-fax: 032 / 230197 • tel 032 / 233800 • tel. difuzare 032 / 233731
e-mail: rtvnova@mail.cccis.ro • http://www.nordest.ro/home.htm

1998

25 - 31 august

GABRIEL ANDREESCU

Universitatea în limba maghiară sau „principala grija a românului”

Fără nici o legătură cu temperaturile din această vară, cererea de înființare a unei universități de stat maghiare produce o mulțime preocupații. Ca mai întotdeauna, vehemția exprimă neatenția judecării a subiectului. Iată de ce voi începe cu o distincție fără de care nu șiștu cum ne-am putea descurca mai departe: distincția dintre (1) dreptul unei comunități cum este cea maghiară, de a urma studii superioare în limba maternă, și (2) soluția instituțională optimă, în contextul nostru, pentru desfășurarea învățământului universitar maghiar.

Principiile

Felul în care statele sunt datează să trateze problema minorităților naționale este descris în mai multe documente internaționale, unele obligatorii pentru statul român, altele doar o recomandare. Iată ce spune *Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice* (adoptat de ONU în 1966 și ratificat de România în 1974), în art. 27: „În statele în care există comunități etnice, religioase sau lingvistice, persoanele aparținând acestor minorități nu pot fi lipsite de dreptul de a avea, în comun cu ceilalți membri ai grupului lor, viață culturală, de a profesa și practica propria lor religie sau de a folosi propria lor limbă”. Sintetizând: statele nu au voie să se opună voinei comunităților minoritare, opțiunilor lor ce pînă se opresc propriul destin (opțiuni care trebuie să fie, desigur, corespunzătoare, realiste, cum o și argumenteză comentariile Comitetului Drepturilor Omului de la Geneva, pe marginea art. 27).

Dacă unele persoane au impresia că art. 27 al *PIDCP* este încă interpretabil, sugerez o altă referință – desigur, nu cu același statut juridic. Mă refer la un document „specializat”, *Recomandările de la Haga privind Drepturile Educaționale ale Minorităților Naționale* (elaboreate sub egida Fundației privind Relațiile Interetnice de pe lîngă Înalțul Comisar privind Minoritățile Naționale/OSCE, 1996): „Persoanele aparținând minorităților naționale au dreptul de acces la învățămîntul terțiar în propria lor limbă dacă au demonstrat necesitatea lui și dacă există o justificare numerică (...) Persoanele aparținând minorităților naționale pot de asemenea să urmărească cai și mijloace de a stabili propriile lor instituții la nivel terțiar”. În cazul maghiarilor din România semnificativ este și art. 18: „În situația în care o minoritate națională a menținut și controlat, în istoria sa recentă, propriile sale instituții de nivel superior, acest fapt va fi recunoscut pentru determinarea modelelor de urmat”. În sfîrșit, să mai notez un document elaborat de către o altă organizație internațională de care aparține România, *Consiliul European. Recomandarea 1353*, privind accesul minorităților la învățămîntul superior a fost adoptată de Adunarea parlamentară la 27 ianuarie 1998. Art. 6 enunță: „guvernele trebuie să recunoască libertatea fundamentală de a întreprinde studii la nivel superior și a crea instituții cu acest scop; aceste instituții trebuie să beneficieze de o susținere oficială imediat ce calitatea lor a fost recunoscută – pe o bază nediscriminatoare și echitabilă – și s-a stabilit că există o cerere reală; limba nu trebuie să fie un criteriu de recunoaștere a instituțiilor și calificărilor”. În contextul celorlalte articole, ar fi vorba vorba despre susținerea dreptului persoanelor minoritare de a beneficia de învățămînt superior în propria lor limbă, dacă există o cerere și solicitarea se justifică. Există la noi o cerere în acest sens? Are ea

justificare? Maghiarii din România reprezintă cea mai numeroasă minoritate din Europa, și-au elaborat în detaliu proiecte și programe proprii, au o lungă tradiție istorică a învățămîntului terțiar. Cum s-ar putea contesta, legitim, avind în vedere cele de mai sus, dreptul lor la învățămînt universitar (terțiar) în limba maternă, inclusiv în instituții proprii? Dacă tezele expuse mai sus nu se aplică maghiarilor din România, atunci ele nu se aplică nimănui.

Iată deci principiile. Dar practica? Pentru cine tot declară că învățămînt universitar nu există nicioi și să noteze doar *Actul Universităților din Finlanda*, legea fundamentală în acest domeniu, în forma adoptată la 27 iunie 1997. Secțiunea 9, alin. 2, enunță: „Limbi de instrucție și examinare ale Universității din Helsinki, ale Universității de Tehnologie din Helsinki, ale Academiei de Arte Frumoase, ale Universității de Artă și Design și ale Academiei de Teatru și Film din Helsinki și suedeza. Limbi de instrucție și examinare a Universității Abo Academy, a Scolii Suedeze de Economie și Business și a Scolii Suedeze de Asistență Socială și Administrație Locală a Universității din Helsinki este suedeza”. Cu alte cuvinte, în Finlanda există mai multe universități mixte și mai multe universități de limbă suedeza. Pentru că suzedez? Pentru circa 295 000 (5,8% din populația Finlandei)! Să fie împede, deci: spiritul în care comunitatea democraților avansate tratează tema educației superioare în limba maternă arată respect pentru dorințele comunităților minoritare, grija pentru a răspunde nevoilor acestora. În nici un caz dreptul internațional nu se opune, așa cum declară ignoranții, instituțiilor de învățămînt superior ale minorităților. Din contră. Desigur, noi nu trebuie să urmăram ceva pentru că e făcut de alții. Rationamentul, conform căruia societatea românească trebuie să se compore civilizat și să respecte alteritatea cade deplin în răspunderea noastră.

Desi dreptul la învățămînt universitar în limba maternă este de necontestat rămine în pîcoare problema, care ar fi modalitatea cea mai bună? O universitate multiculturală? Una independentă, la Cluj? Una independentă, ori tot multiculturală, la Tîrgu Mureș? Astfel de întrebări cer un răspuns profesional. Ar fi de analizat diferite variante, luându-se în considerare resursele umane și financiare, distanțele, proiectele pe termen lung și bineînteles, criteriile propriu-zise universitare. Dar, pentru a fi luate în considerare, posibilitatea tuturor variantelor trebuie acceptată în principiu.

Faptele

Citesc declarațiile ultime ale oamenilor politici... Ion Diaconescu este de părere: „să nu acceptăm o separație, o segregare în interiorul statului român”. Valeriu Stoica consideră structura actuală a Universității din Cluj suficientă. Un așezămînt universitar nou? Cel mai mult o universitate multiculturală la Tîrgu Mureș. Declarația vicepreședintelui PD, Bogdan Niculescu-Duvăz: „Sistemul categoric împotriva înființării unei universități de stat pe criterii etnice”. (Cîți realizează oare confuzia dintre o universitate în limba maternă și una pe criterii etnice?) Regret că domnul Margă, ministru care face, într-adevăr, una dintre cele mai ample reforme din România, pentru care merită toată stima, suferă de acest călău al lui Ahile, universitatea maghiară. Conform părerii ministrului Educației Naționale, învățămîntul universitar pentru minoritari nu ar putea decînd forma unei universități multiculturale, cum este ceea ce a construit

domnia sa la Cluj. Dar ce spațiu multicultural este acela cu simboluri exclusiv românești (bustul lui Bolyai, ca patron al universității, nu are de ce să intre la sotecația)? Asigurind majoritatea române din *Senatul Universității* un monopol decizional inclusiv asupra învățămîntului maghiar? De ce a fost introdus în programul de guvernare principiul „vor fi eliminate restricții privitoare la... învățămîntul universitar”? Stai și te întrebă: cum nu ajung acești lideri politici la unanimitate cînd e vorba de casele naționalizate, de privatizare, de impozite, de contractul cu *Bell Helicopters*? Cum se întîmplă de se întregă imediat, cînd e vorba de a se împotrivi universității în limba maghiară? Lumea sufere de foame, spitalul nu are medicamente, producția tot scade, într-un cînt, țara se prăbușește și nimic nu ne motivează atât de tare politic ca dorința de a-i face pe maghiari să învețe cum vrem noi și nu cum doresc ei!

E împede că refuzul confirmării (legislative) a posibilității unor instituții de învățămînt universitar proprii va duce la rupearea UDMR de coaliție. Înțăr acum, eșecurile în definitivarea înțelegerilor cu partenerii de coalitie au fost lătute sub control. UDMR trebuie să intre la ruperea UDMR de de la linia finală. Dacă, la tragerea liniei finale, deasupra nu se află învățămîntul superior, aşa cum este el dorit, nu e loc de altă reacție, decît de ieșirea furioasă de la guvernare, clamându-se intenția asimilării și sovinișmul visceral al românilor. Parcă aud campaniile adresate întregii lumi, criticind situatia minorităților din România. Parcă revăză zburcirea în exces a replicilor. Presimt, cu cîțu usurare România va fi trecută de unii arhitecti ai continentelor, la colț. (Ce să ne batem capul cu o lume absurdă, în care nu poți avea încredere în nimic?) Pină și *Adevărul*, ziarul antimaghiar cel mai pervers (a cărui ultimă manipulare era ideea, contrăr tuturor realităților, a acordării pentru maghiarii din România, a cetățeniei Ungariei) recunoștează că ultimul atac al României a rămas participarea UDMR la guvernare.

Acum doar minoritatea maghiară a fost integrată politic. Un act atât de intelligent dar în fond, atât de simplu! Am văzut cu toții reacția internațională. De la Bill Clinton pînă la cel mai umil reprezentant oficial ori neoficial al lumii democrație, toți au salutat reconcilierea româno-maghiară. Pe fondul atîtor situații urîte (care-i fac pe germani să pună vameșul la scarsa avionului susțin în Germania, din București, acoperindu-te de umilință) depășirea scandalurilor interetnice era parcă o lumină. Desigur, ruperea și redeschiderea tensiunilor dintre români și maghiari va fi privită cu dispreț, în aceeași unanimitate. Să dai aşa, absurd, cu piciorul la considerația lumii civilizate, numai ca să nu alături maghiarii universității maghiară! (Dar desigur, opinile din afară reprezintă numai un apendice a problemelor dinăuntru.) Stai și te întrebă: sănătatea oameni maturi? Au ei discernămînt?

Personal, cred că o (adevărată) universitate multiculturală constituie o foarte bună soluție. Să auzi într-un lăcăs de cultură mai multe limbi, să aduni atîțea stiluri diferențe, să alegi dintr-o pleiadă de oferte rezultînd din multiculturalitate, nu e oare minunat? Faptul că germanii, maghiari și români învăță alături nu poate decînd să dezvolte spiritul de toleranță; să ofere sentimentul valorilor universitare. O dovedesc toate sondajele: antimaghiarismul cel mai virulent se manifestă acolo unde nu este prezent nici un picior de ungur. Dar această idee nu trebuie exagerată, absolutizată, și nici nu trebuie folosită ca un clișeu. Pentru a se cunoaște și respecta, români și maghiari nu au neapărat nevoie să studieze în aceeași instituție de învă-

tămînt superior. Ce faci cu faptul că unii studenți români învăță la București iar alii români, la Timișoara ori lași? Ar trebui să-i adunăm pe toți într-o universitate mamut, ca să „comunice”? Să renunță, din aceleasi motive, la învățămîntul fără frecvență? Să impună prezența obligatorie la cursuri (confrâincind principiul „atît de universitar“ (!) cu facultății), din aceleasi motive, adică pentru a-i obliga pe studenți să se cunoască? Dar ce te faci, cu faptul că nu toți oamenii urmează învățămîntul superior? Cum se mai înțeleg absolvenții cu cei care nu au trecut niciodată pragul admiterii? Să dacă tot ne isterizează „enclavizarea“ minorităților, de ce să nu impunem unice lăcăse de rugăciune? Unde să se adune la slujbe și ortodoxii, și greco-catolici, evrei și musulmani? Nu ar fi decît ocazia – dacă urmărză logica anterioară – de a „ecumeniza“ societatea românească, de a promova comunicarea, integrarea dintre cetățenii de difinite credințe!

Sensul comunicării între studenții de etnii diferenți este o idee la care se meditează prea puțin. Unii și-ar putea încărca că acest text este pro-maghiar. De unde pînă unde pro-maghiar? Efectele despre care vorbesc atîng 1,7 milioane de unguri și 20 de milioane de români.

Si apoi, să fim serioși! Asta este oare grija celor care neagă maghiarilor dreptul la o universitate independentă: buna lor integrare?, sănsele sociale ale absolvenților ungur? Cum pot să convinci pe cineva de valoarea parteneriatului etno-cultural, cînd c faci împotriva voinei lui? E ca și cum i-ai vorbi unei fete despre importanța dragostei dintre oameni și, ca să o convingi, ai viola-o.

Grija pentru calitatea învățămîntului universitar? Nu i-am auzit niciodată pe cei atît de preocupati de soarta viitorilor absolvenților ai unei universități de stat maghiare arătîndu-se îngrijorati de soarta studenților care frecventează zecile de universități de stat din provincie. (In România există circa 40 de universități de stat, lucrînd în condiții pur și simple nerușinante.)

Concluziile

Urmînd calea ultimelor declarații este foarte probabil ca lucrurile să o ia tot în jos. Ieșirea UDMR de la guvernare, în condiții de unei Români care regresăză în timp ce toate țările foste comuniste progresează va crește frustrarea reciprocă a românilor și maghiarilor la culmi de neprevăzut. Cu cît distanța dintre Ungaria și România se va mări și, simultan, săcanele la adresa maghiarilor de aici, se vor înmulți, cu atît maghiari vor fi mai tentați să creeze o societate separată. În ciuda proporției lor relativ mici, inclusiv în Ardeal, nu e deloc improbabil ca aceștia să dezvolte o societate paralelă. Pofta confrontării, iată un lucru de care nu se duce lipsă. Am simțit-o, am văzut-o la toții cei implicați. Iată de ce merită să ne luptăm pentru ultima „brazdă de rationalitate“. Iată de ce trebuie să evităm panta aceea pe care bulgările de zăpadă o la cui iuieală în jos, fără nici o sansă de a-l opri pînă la aunge în fundul gropii.

În tainile arhivelor fostei Securități, care pînă după decembrie 1989 au fost inaccesibile imensei majorități a istoricilor, există mărturiile apartinînd unor persoane prezente la 23 august 1944 în Palatul Regal din București și care l-au sprijinît pe regele Mihai în adoptarea și aplicarea deciziei sale de încetare imediată a războiului împotriva Națiunilor Unite care a implicat arestarea mareșalului Ion Antonescu și a unor apropiati colaboratori ai săi.

Unele documente, declaratii cu caracter autobiografic, deși scrise în timpul detenției, depășesc destinația imediată – ancheta care erau supuși –, autorii avînd conștiința că scriu și pentru generații viitoare.

O mărturie, datată 10 iunie 1946, aparține generalului Aurel Aldea, care se găsește în arastul Serviciului Special de Informații (SSI), anchetat în legătură cu organizațiile de rezistență pe care le-ar fi centralizat sub conducerea sa într-o „Mișcare Națională de Rezistență” (MNR).

Născut la 28 martie/10 aprilie 1887, la Slatina, după absolvirea Academiei Tehnice Militare de la Berlin-Charlottenburg, specialitatea Artilerie (1912), generalul Aurel Aldea a avut o carieră militară prodigioasă, împlinîtă cu misiuni de reprezentare, care l-au recomandat ca pe un redutabil negociator.

În timpul primului război mondial, după participarea la luptele din Dobrogea și în „bătălia Bucureștiului” (1916), în urma încheierii „păcii de la Buftea”, a fost atașat de Marele Cartier General, pe lîngă feldmareșalul german August von Mackensen. La Serviciul Istoric al Marelui Stat Major (1920), a organizat arhiva de război. A fost numit secretar general al Ministerului Apărării Naționale și secretar al Consiliului Superior al Armatei (1938).

După ultimatumul sovietic privind cedarea Basarabiei și nordului Bucovinei, fiind numit delegat al guvernului român, a negociat la Odessa (iulie–noi. 1940), cu reprezentanții sovietici litigile ivite în urma evacuării precipitate a provinciilor, obținînd retrocedarea unor bunuri românești. La începutul lunii august 1944, cînd cei implicați în acțiunea de încetare a războiului alături de Germania căuta un emisar pentru încheierea imediată a armistițiului, generalul Aldea s-a oferit să treacă linia frontului din Moldova. Deși primise, la 17 aug. 1944, mandatul semnat de reprezentanții partidelor politice din Blocul Național Democratic (PNT, PNL, PSD, PCR), misiunea sa a fost devansată de puternica ofensivă sovietică, declanșată la 20 august 1944 în sectorul Iași-Chișinău.

Trecut în retragere, datorită neînțelegerilor cu generalul I. Antonescu (iulie 1941), a participat mai tîrziu la pregătirea actului de la 23 august 1944. Ca ministru de Interne (23 aug.–3 nov. 1944), generalul Aldea a fost atacat virulent în presa comunistă pentru intrinsigență cu care a combatît acțiunile PCR de acaparare prin forță a primăriilor și prefecturilor. Reintegrat în toate drepturile militare, a fost numit și al Comandanțului General al Apărării Teritoriului (1944–1945), fiind însă trecut din oficiu în rezervă, imediat după instaurarea guvernului P. Groza (1945). În condițiile agravării relațiilor dintre regele Mihai și guvern (P. Groza) și adoptării unor măsuri represive împotriva unor ofițeri care își susținuseră public atașamentul față de rege, generalul Aurel Aldea a hotărît să reacționeze: „Din neînțumită și dezinteresată dragoste pentru Rege și țară, m-am hotărît să mîșc în Capitală tot ceea ce este regalist și poate sări în ajutorul Regelui, în cazul cînd ar fi atacat. A incoltit ideea unei organizații de rezistență în București, cu scopul exclusiv arătat mai sus.”

Fără mijloace materiale, trebuia să apelez la acei conștiințe că fără o regalitate ne prăbușim și la acei al căror avînt tineresc și naționalist duc la supremul sacrificiu pentru Regele iubit”.

La procesul din noiembrie 1946, acuzat de „crima de complotare într-o distrugere unității statului” și de „răzvrătire”, generalul Aldea a fost condamnat la muncă silnică pe viață, comutată în temniță grea pe viață. Datorită regimului de detenție, pe care îl califica „sălbatic și criminal”, refuzîndu-i-se tratamentul medical, a încetat din viață, la 17 octombrie 1949, la Aiud.

Claudiu Secăsău

Noi mărturii privind

Generalul AUREL ALDEA

,„Acesta este adevarul“

(...) În dimineața zilei, pe la ora 8, am fost chemat la telefon de o doamnă, care mi-a comunicat că d-l general Rădescu¹ dorește să mă vadă. Am rămas foarte surprins și întrigat, de unde stia că mă găseșc în București și ce ar dori de la mine. Pe la ora 10, am fost la domnia sa acasă. Am așteptat puțin în birou, fiindcă sădea de vorbă cu altă persoană, într-o cameră alăturată.

După cîteva minute, și-a făcut apariția. Părea foarte aferat și bine dispus. M-a întîmpinat astfel: „Dragă Aldea, să intrăm direct în materie. Este vorba ca să formez nouă guvern și aş dori să ţiua dacă vrei să mă ajuti, primind fie Ministerul de Interne, fie pe cel al Agriculturii”. L-am răspuns: „D-le general, vă mulțumesc pentru încredere și vă stau la dispoziție, dar eu ţiua că dacă se face un nou guvern, îl va prezida d-l Maniu². „Nu”, mi-a ripostat d-l general, „Maniu nu vrea să formeze guvernul, au fost la mine astăzi de dimineață oamenii de-a lui și mi-au comunicat că el refusează să formeze guvernul”. „Da”, am spus eu, „dar guvernul se oferă de Majestatea Sa; de unde stă că o să vă însărcineze pe dvs. cu formarea lui?” „Știu”, mi-a replicat d-l general, „ca regele vrea să însărcineze pe Sănătescu³, dar totă lumea spune că eu sunt cel mai indicat”.

Cu aceasta s-a terminat întrevaderea. M-am dus direct la Palat. Am găsit pe generalul Sănătescu la birou și l-am povestit cele întîmpinate. După cîteva minute, am mers împreună în cameră alăturată, a aghotanilor, unde regele urmărea pe hartă mersul operațiunilor. Ne-am documentat și noi. Regele a părăsit cameră, împreună cu generalul Sănătescu. La scurtă vreme, acesta a venit la mine și mi-a spus că Majestatea Sa mă roagă să dejunez la Palat, fiindcă Antonescu s-a anunțat că vor veni după masă. Natural, am acceptat, și la acest dejun, care a avut loc în locuința regelui, în dosul Palatului, au luat parte, în afară de Majestatea Sa, generalul Sănătescu, d-l Stîrcea⁴, d-l Niculescu-Buzești⁵, eu, d-l Ioanitu⁶ și colonelul lonescu Emilian.

După ce ne-am ridicat de la masă, am trecut într-o cameră alături de dormitor, din care se vedea curtea care despartea Palatul de locuință. Am început să facem considerații asupra obiectului audienței solicitate de Antoneschi, în vreme ce colonelul lonescu Emilian pregătea o echipă de subofițeri înarmati, care, sub comanda maiorului Dumitrescu⁷ din Batalionul de Gardă al Palatului, avea să aresteze pe cei doi Antoneschi.

Din considerațiiile făcute de noi, rezulta că mareșalul putea:

a) Să prezinte demisia guvernului. În acest caz, se primește demisia, fără a se trece la arestare.

b) Să comunice că s-a decis să lupte mai departe. Consecința era arestarea imediată și formarea unui nou guvern, care să ceară armistițiu.

c) Să arate hotărîrea de a încheia armistițiu cu Aliataj. Pentru acest caz, mareșalul trebuia să arate ce prevedea politică făcuse anterior, pentru a avea siguranța că armistițiu se primește și se încheie în bune condiții.

O incompletă pregătire trebuia urmată de arestare. O ofertă pentru armistițiu din partea regelui și a noului guvern avea să fie altfel primăta de Aliataj. Se scoantă condiții mai avantajoase. În plus, autoritatea regelui de a ordona înțoarcerea armelor contra germanilor nu putea fi egalată de autoritatea mareșalului, care n-ar fi putut da acest ordin. La toate acestea, se mai adăuga entuziasmul întregii țări, care scăpa de un regim dictatorial. Dragostea pentru rege avea să iașă sporită, iar regalitatea întărită, după ce atât de ani fusese înjoiată și nescotită.

Toți cei ce așteptam alături de rege eram de acord asupra considerațiunilor și hotărîrilor luate, așa cum am arătat mai sus.

Pe la ora 15.45 își face apariția Mihai Antonescu⁸, venind din spatele Palat. Generalul Sănătescu îi iese înainte și-l introduce în salонul din stînga. După cîteva minute, pleacă și regele, pentru a vorbi cu el. Convorbirea a durat maximum 10 minute, Mihai Antonescu nevoind să anticipateze asupra celor ce avea să expună mareșalul. Atât regele, cât și generalul Sănătescu au părăsit salونul, lăsând pe Mihai Antonescu singur în așteptarea mareșalului, care infiriza. La un moment dat, Mihai Antonescu părăsește salonul și se îndreaptă spre Palat. Emoție mare. Dacă pleacă și nu mai așteaptă pre mareșal? S-a telefonat imediat ofițerului adjutanț de serviciu să-i iașă în întîmpinare și să-l rețină.

În sfîrșit, pe la ora 16.30 apare mareșalul, urmat de aproape de Mihai Antonescu. Generalul Sănătescu le iese în întîmpinare și-l conduce în salón. La scurt interval, ne părăsește și regele, astfel încă rămînem în camera din dreapta numai trei înșি: d-l Niculescu-Buzești, d-l Stîrcea și cu mine. În dormitorul regelui se audă zgromot. Întra echipă de subofițeri, pregătită de colonelul lonescu Emilian.

În salón, mareșalul vorbește într-o ună, expunînd situația pe front, posibilitățile armatei noastre, a trupelor germane, intenționarea de a încheia armistițiu, punerea în cunoștință a ministrului german Clodius⁹, afător în București, modalitatea de a încheia armistițiu etc.

Conversația era alcătuită pe la ușă de d-l Niculescu-Buzești, care ne ținea la curent.

Cererea armistițiului avea să fie făcută la Cairo de Mihai Antonescu, care urma să plece cu un avion și cu

Document din arhivele Securității

trei scrisori: una din partea mareșalului, alta din partea colonelului englez Chastelain¹⁰ și a treia din partea d-lui W. Filderman¹¹, șeful comunităților evreiești din țară și cunoscut filo-englez.

Prevăzînd arestarea, pun să se telefoneze și să fie chemat colonelul Dâmăceanu.

În sfîrșit, după aproape o jumătate de oră, își face apariția regele, lăsînd pe Antonești în convorbire cu generalul Sănătescu. Vrea să ne pună la curent și să se sfătuască cu noi. Îl spunem că am auzit totul. „Ce facem?” spune regele. Cel dinții care se repeză să vorbească este d-l Stîrcea. Îl aduce amintire regelui toate suferințele și ofensile din ultimii patru ani. Îl cere insistent să-i aresteze. Vorbește apoi d-l Niculescu-Buzești și insistă asupra felului ridicat cum înțelege Antonescu să ceară armistițiu, pe care n-a vrut să-l pregătească din timp. Este de părere că trebuie arestat imediat. Mă alătur și eu la cererea celor doi care au vorbit.

Dar, reușește lovitura? La ora aceea, colonelul Dâmăceanu¹² nu sosise. Era miercuri. Ofițerii nu erau la serviciu. Comandanții de unități nu erau nici măcar preveniți. Dacă trupele nu pot intra în dispozitiv, înainte de căderea serii și înainte de a se producă o acțiune a trupelor germane, prevenite deja prin Clodius? Dacă intervine vreo defecțiune la trupele noastre sau dacă devotății mareșalului, ministru de Război, generalul Pantazi sau inspectorul Jandarmeriei, generalul Piki Vasiliu, opresc intervenția trupelor noastre? O simplă alarmă la timp dată sau o greșeală din partea noastră nu năruiește tot planul nostru? Care este situația regelui? Nu va fi crutat de nemijlocire sunt loviți în spate. Va fi împușcat, împreună cu noi, sau vom fi sprijinăți în Piața Palatului, ca orice trădător. Toate chestiunile acestea îmi străbat mintea, dar cine nu riscă nu cîștigă.

Îmi iau curaj și vorbesc Majestății Sale. Insist pentru arestare. „Măsurile militare vor fi luate la timp, am trimis după colonelul Dâmăceanu, care trebuie să seosească. Nemijlocirea îi îmobilizează de jandarmul generalul Anton¹³, lăsă asupra mea tătăru răspundere, relativ la măsurile militare. Si apoi, trebuie să avem încredere în dreptatea cauzei și în steaua norocoasă a tării și a Majestății Voastre.”

Regele se lasă convins, dar este emoționat. Nu vrea să asiste la arestare. Este sfătuitor ca, după ce intră în salón, să spună mareșalului că nu este de acord cu ceea ce intenționează să facă. Va trece apoi în camera de alături, sufragera, despărțită doar de o perdeă, în vreme ce noi vom da drumul în salón gărzii, pentru arestare. Regele își face curaj și intră în salón. După un minut, garda condusă de maiorul Dumitrescu Anton intră zgromot. Acesta spune formula: „In numele Majestății Sale, suntem de acord cu arestarea”.

Antonești și generalul Sănătescu se ridică în picioare. Mareșalul bașă mină în buzunarul pantalonilor, în vreme ce maiorul Dumitrescu îi îmobilizează brațul. „Ce este asta, Sănătescule?” intrebă mareșalul. Apoi se adresează maiorului: „Majorule, eu nu port nicioadă revolver”.

Generalul Sănătescu este completă surprins de arestare. El era de altă părere. Apostrofat de mareșal, generalul Sănătescu îțipă la maiorul Dumitrescu: „Majorul Dumitrescu, ia mină de pe domnul mareșal”.

Intervine un moment de criză. Toți stau îmobilizați și nu știu ce să facă. Situația este salvată de colonelul lonescu Emilian, care apare în pragul sufragerei și dă un ordin scurt: „Majorul Dumitrescu, executația!”.

Antonești sunt conduși afară din salón și îndreptați spre fundul sălii, care desparte salónul de camera unde ne găseam noi și unde venise și regele. Ușa este închisă. Auzim cum mareșalul spune maiorului Dumitrescu: „Nenorocările, miinile veți fi împușcate!”. Arestații sunt introdusi într-o cameră-seif, unde sunt încuiați.

Regele este foarte emoționat. Deodată, își face intrarea generalul Sănătescu. Părul vilvoi, miinile în buzunar. Este furios. Se adresează regelui: „Bine, Majestate, pentru ce i-ai arestat? Nu putea să mă întrebă și pe mine? De ce să nu-l lăsăm pe ei să încheie armistițiu, dacă s-au oferit singuri?” și după o mică pauză: „Eu mă duc să le dau drumul și le spun că a fost un malentendu”.

N-am mai răbdat. L-am apostrofat cu cuvintele: „Bine, Sănătescule, ce, nu-ți dai socoteala? Aici este vorba de tine și de mine sau de rege și de țară? Suntem obligați să mergem pînă la sfîrșit pentru a face să reușească lovitura”. Mi-a răspuns: „Faceți ce săiti!”. „Nu așa”, am replicat, „mergem dincolo, la birou și luăm

Gen. Aurel Aldea

evenimentele de la 23 august 1944

toate măsurile, ca să nu fim contracarați".

Dialogul s-a purtat în prezența tuturor [celor] ce se găseau în cameră și într-o atmosferă penibilă, dar general Sănătescu și-a venit.

Cind să plecăm la Palat, și-a făcut apariția colonelul Dămăceanu. I-am spus scurt: „Am arestat pe mareșal”, la care colonelul Dămăceanu, emoționat și surprins, mi-a spus: „Ce-ai făcut, d-le general, ce-ai făcut?”. I-am răspuns: „Ce-am făcut noi am făcut bine. D-ta făti datoria. Du-te imediat la generalul Teodorescu Iosif, să convoace pe toți comandanții de unități și să le dea ordin, în numele MS Regelui, pentru a intra în dispozitiv”.

Încărcat de răspundere și fără convingerea că se va executa totul la timp, a plecat să-și facă datoria.

L-am luat apoi de brat pe generalul Sănătescu și l-am dus la birou. După ce s-a așezat pe scaun, i-am spus să chemă la telefon pe generalul Piki Vasiliu și apoi pe generalul Pantazi și să le spună să vină la Palat, pentru a participa la un Consiliu de Coroană.

Cel dinții soisit a fost generalul Vasiliu. L-am întâmpinat pe sală și-s-a dat imediat seama că este arestat și n-a făcut nici o opozitie. Am pus să fie chemat generalul Anton, pentru a primi ordine.

Între timp, a sosit și generalul Pantazi. L-am întâmpinat și pe acesta. L-am trimis la popota Batalionului de Gardă. Prezentindu-se generalul Anton, l-am pus la curent și l-am spus să ia toate măsurile din planul său. Colonelul Elefterescu, prefectul Poliției Capitalei, cu creu s-a decis să vină la Palat. L-am arestat și pe acesta și l-am trimis la popotă.

Eugen Cristescu, șeful Serviciului Secret, chemat de generalul Sănătescu la Palat, a refuzat să vină. Cum s-a aflat mai tîrziu, s-a consultat cu generalul Tobescu de la Inspectoratul General al Jandarmeriei și împreună s-au dus la Legația Germaniei, pentru a comunica ceea ce se petrece la Palat.

Generalul Anton s-a întors după scurtă vreme la Palat și mi-a raportat că generalul Tobescu¹ îl împiedică să-și execute misiunea. L-am chemat pe generalul Vasiliu, care, în prezența mea, a dat ordin la telefon generalului Tobescu să predea comanda generalului Anton. În sensul acesta, l-a înarmat pe noui comandanți și cu un ordin scris.

Alte arestări nu s-au mai făcut. Timpul trecea însă repede și îngrijorarea noastră creștea, văzând că trupele noastre nu-să fac apariția. De abia către orele 7, a început intrarea în dispozitiv. În seara, tîrziu, Palatul n-a fost păzit decât cu slave efective, apartinând Batalionului de Gardă și patru tancuri mici Renault. Dacă germanii ar fi avut cîteva unități de soc și cîteva care de luptă în București, lovitura noastră ar fi eşuat lamentabil. Norocul însă a favorizat soarta țării și a regelui.

Lucrul^[1] de birou a început. Regele a semnat ordinul prin care generalul Sănătescu era numit președinte de Consiliu și deci a dat ordin Mareli Stat Major ca să inceteze ostilitățile. S-a dat forma definitivă proclamării către țară a MS Regelui, care s-a înregistrat pe placă de directorul Societății Radiodifuziunii^[1]. D-l Pătrășcanu^[1] a venit pentru a întocmi decretul de amnistie a condamnaților politici.

S-a întocmit lista guvernului cu mare greutate. Cea mai mare parte generali. Am primit ordinul regelui de a lua Ministerul de Interni. Am participat efectiv la întocmirea listei. Mulți dintre noii miniștri nu erau în București și au aflat de la radio numirea lor.

Spre seară, a venit la Palat ministrul Killinger^[1]. A avut

1. General în retragere Nicolae Rădescu, fost adjutanț al regelui Ferdinand I (1920–1926), atașat militar la Londra (1926–1928), demisionat din armată (1933); autor al unei scrisori deschise adresate ambasadorului german, Manfred von Killinger, protestând împotriva implicării armatei române în operațiuni peste Nistru și care i-a făcut o masură internă în lagărul de la Tg. Jiu; reintegrat în armată, după 23 aug. 1944 și numit săf al Mareli Stat Major (MSM) (oct.–dec. 1944); președinte al Consiliului de Miniștri (6 dec. 1944–28 feb. 1945).

2. Luliu Maniu, președintele PNT.

3. General Constantin Sănătescu, șef al Casei Militare a Regelui Mihai, pînă la 23 aug. 1944, apoi președinte al Consiliului de Miniștri, pînă la 6 dec. 1944, cind a devenit săf al MSM.

4. Baronul Ion de Mocsny-Sfîrceea, diplomat, unul din principali consilieri ai regelui Mihai (1941–1944), secretar particular al regelui; mare maestru de vinătoare și apol marșalul la Curții Regale, îndeplinind ambele demnități (de la 23 aug. 1944).

5. Grigore Niculescu-Buzău, diplomat, fost colaborator al lui N. Titulescu, fost însărcinat cu afaceri la Riga, apoi director la Direcția Cabinetului Ministrului și Cîrfului din Ministerul Afărelor Străine (1941–1944). Ministrul de Externe (23 aug.–3 nov. 1944). Datotiva strînselor colaborări cu I. Maniu, a fost urmărit de Siguranța comunistă, reușind însă să se refugieze, mai întîi în Elveția, apoi în Franța și SUA.

6. Mircea Ioanitu (Iononiu), ca elev, a făcut parte din clasa de liceu a regelui Mihai, apoi secretar particular al regelui Mihai (1944–1947), pe care l-a însărcinat în exil, după abdicare.

7. Fost comandanț al Regimentului 1 Care de Luptă, apoi adjutanț și prim-adjutanț al regelui Mihai (1944–1947). Adjutanț regal de serviciu, în perioada 21–27 aug. 1944.

8. Major Anton Dumitrescu, ajutor al comandanțului Batalionului de Gardă Regală.

9. Vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru de Externe.

10. Dr. Carl Clodius, ministru plenipotențiar, adjunct al sețului secției de economico-politice din Ministerul de Externe german, apoi director ministerial, considerat de istoricul german Andreas Hillgruber „un tel de

SERBAN PAPACOSTEA

Înțiativă, curaj și putere de convingere

Actul de la 23 august, înfăptuit de regelui Mihai I cu concursul forțelor politice democratice, cu participarea întregii armate și cu adeziunea întregii populații, a scos România dintr-unul din cele mai critice momente ale întregii ei istorii. O parte din teritoriul era deja ocupată de trupele sovietice, care depășiseră deza cu cîteva luni înainte linia Nistrului și intraseră chiar pe teritoriul de cincioase de Prut. În restul țării se afla armata germană, avînd și ea trupe massive. Problema era, pentru statul român, de „a fi sau a nu fi”, în sensul necesității salvării entității statale cu mijloace proprii, înainte de ocuparea teritoriului țării de către armatele sovietice. În situația aceasta a intervenit regele, de altmîntre, singurul în stare să înfăptuască acutul de ieșire din razboiul împotriva Națiunilor Unite și distanțarea de puterile Axei, în condițiile în care mareșalul Antonescu a refuzat cîtătoriile să se inscrie pe această direcție, fără însă a impiedica negocierile opozitiei.

Regele Mihai a lăsat inițiativa în condiții deosebit de grele, precipitind cu cîteva zile momentul fixat pentru înălțarea lui Antonescu (26 august). Trebuie subliniat caracterul extrem de grav al situației și condițiile foarte precare în care a acționat monarhul, mai precis, situația militară (prezența masivă a trupelor celor doi antagoniști, URSS și Germania, pe teritoriul românesc). De aceea era nevoie de o acțiune hotărîtă, realizată însă de o personalitate de anvergură, care să atragă toată populația și, în special, toată armata în această acțiune primejdiașă. În seara de 23 august, regele și-a cîtătin cunoscuta sa proclamație la radio și aceasta a fost primită cu o largă adeziune de armată, de întregul popor care a înțeles că era singura posibilitate de a evita un destin tragic.

Problema era dacă sovieticii aveau să instaleze direct regimul lor la București, sau dacă țara era capabilă de a elibera cu mijloace proprii înainte de sosirea trupelor sovietice în capitală. Această acțiune miraculoasă – în reușita căreia nimăn din afara țării nu credea – s-a împlinit datorită inițiativării, curajului și puterii de convingere de care a făcut dovadă regele. Reușita acțiunii dovedește că de puternic se identifica națiunea cu dinastia fondată de Carol I și cu persoana Regelui Mihai I.

Criticii, îndeosebi cei neonești, consideră că la 23 august s-a deschis larg poarta instaurării comunismului, ba chiar s-a vîntură formula absurdă: „Regele primul bolșevic”. Regele Mihai a încercat să facă tot ce se poate face în acea situație. Înțenția lui a fost parțial urmată de efect pentru că el a reușit cel puțin să înfirize instaurarea unui regim comunist în speranța că raportul de forță internațională va permite supraviețuirea democrației românești, pentru că (și acest lucru se uită) el a restaurat la 23 august valorile democrației și parlamentarismului, repunând în vigoare Constituția de la 1923, cea mai avansată și poate cea mai democratică constituție din istoria țării. În intenția lui și a celorlalți factori politici democrați ai țării, 23 august permite României să revină la un regim pluralist și democratic. Raporturile internaționale au evoluat spre constituirea zonelor de influență și spre razboiul rece, ceea ce a precipitat intrarea României în sfera de influență, apoi de dominație directă, sovietică. Nu e lipsit de semnificație istorică faptul că instaurarea definitivă a regimului totalitar a coincis cu alungarea regelui și abolirea monarhiei constituționale.

Regele Mihai I

o întrevadere cu regele și generalul Sănătescu. A încercat să fie sarcastic la adresa regelui. A fost pus la punct: „Germanii nu vor fi atacați, dar dacă vor încerca o acțiune contra noastră, vom trage”.

Mai tîrziu, generalul Gerstenberg^[1] s-a prezentat la Palat, a cerut voie să părăsească Capitala, însăcăut de un ofițer român^[2]. Și-a dat cuvîntul de onoare că pleacă pentru a împiedica vreo acțiune din partea trupelor germane. I s-a permis plecare. În schimb, generalul și-a călăut cuvîntul de onoare. A alarmat trupele germane din jurul Bucureștiului și a trimis din Ploiești trupe motorizate pentru acelaț Capitalei.

Podul de pe şoseaua de la Băneasa fusese barat și instalate două tunuri anticar. Spre însărăt, o baterie de tunuri blindate germane, venind de la Ploiești, au încercat să forțeze trecerea. Tunurile noastre anticar au tras și incendiat primele două tunuri germane. Dacă n-ar fi existat aceste tunuri anticar, drumul pînă la Palatul Regal ar fi fost deschis și soarta noastră pecetea. Înca o dată, am avut noroc.

La ora 22^[2], proclamația regelui a fost citită la radio.

Entuziasmul populației din București s-a manifestat prin nesfîrșite aclamații la Palatul Regal. Regele a trebuit să apară în balcon luminat.

Tîrziu noaptea, prin grija d-lui Bodnăraș^[2], au fost ridicați cei cinci arestați din Palatul Regal: mareșalul Antonescu, Mihai Antonescu, generalul Pantazi, generalul Piki Vasiliu și colonelul Elefterescu și transportați într-o casă bine păzită, din cartierul Vatra Luminoasă. De aici, aveau să fie ridicați mai tîrziu de un general sovietic. A trebuit să-i predau personal^[3].

Nefiind în siguranță în Capitală, s-a hotărît ca MS Regelui să plece în Gorj. Un convoi de cîteva automobile a părăsit Capitala, în noaptea de 23 august.

Noi, cei ce am avut o zi de grele hotărîri, emoții și muncă, am părăsit Palatul Regal, pe la ora 3 noaptea. Nu stăm ce ne poate aduce ziua de mâine.

Așa s-a înfăptuit lovitura de stat de la 23 august: un rege hotărît, cîțiva oameni de curaj și o armată devotă. Restul oamenilor, care astăzi își arogă merite, n-au contat. Acesta este adevărul (...)

10 iunie 1946

21. Mai precis, la ora 22.20.

22. Persoanele reținute la Palat au fost preluate de o grupă compusă din 7 comuniști înarmați, cheheli și restaurantele „Cina” și „Consiliul de Patronaj”, având experiență în activitatea culegerii de informații, pe linia Secției militare a PCR și condusă de Ștefan Mladin, viitor colonel de securitate, șef al Direcției a IX-a, „Paza conducerii Partidului și Guvernului”.

23. Împrejurările în care au fost preluate în custodia Armatelor Roșii sunt consegnate într-un raport înaintat lui I.V. Stalin, la 2 sept. 1944, de comandanțul Frontului 2 Ucrainean, mareșalul R.I. Malinovski și de generalul-locomențent I.Z. Susaikov, membru în Consiliul militar al Frontului. În documentul sovietic, reproducă în Magazin istoric, nr. 8 din 1990, se menționează că, în ziua de 31 aug. 1944, interesindu-se asupra locului unde se găsea mareșalul Antonescu, generalul-locomențent Tevcenkov, șeful Direcției Politice a Frontului, după cîteva tergiversări și intervenții, generalii Aldea, ministru de Interni și Victor Dombrovski, prefectul Poliției Capitalei, au răspuns că „locul unde se află nu le este cunoscut” și abia „după al doilea avertisment categoric” al generalului sovietic, șeful CMC, generalul I. Teodorescu „a lăsat legătura telefonică cu guvernul”.

Răspunzind solițării, E. Bodnăraș, care „s-a prezentat ca fiind membru al CC al PCR”, i-a condus pe generalii sovietici Tevcenkov și Burenin, comandanții sovietici ai comandurilor Capitalei, „cu un grup de 40 soldați și ofițeri sovietici drept pașă”. Invocînd condițiile precare de securitate („Nu există pașă exterioară”) și trecind peste remarcă lui Bodnăraș, că ar fi fost mai bine dacă arestații ar fi rămas pe loc, întrucât „guvernul nu doresc ca Antonescu să ajungă la Moscova”, generalul Tevcenkov i-a indicat pe arestați. Grupul militilor români, în frunte cu Ion Antonescu, a ajuns la Moscova, unde a rămas reținut pînă în primăvara anului 1946, cind a fost predat organelor Siguranței comuniste, pentru pregătirea procesului care avea să se desfășoare în luna mai 1946.

Pagini realizate de Claudiu Secășiu

Primele încercări de profilaxie socială ale alcoolismului sînt consemnate în China și Egiptul antic. Denumirea ca atare, precum și studiul său științific apar însă la mijlocul secolului XIX, în lucrările lui Magnus Huss și ale școlii franceze și germane. În prezent, cercetarea alcoolismului presupune combinarea metodelor apartinînd psihologiei, sociologiei, psihiatriei și antropologiei culturale. Importanța acordată studiilor respective provine din larga arie de răspîndire a acestui flagel social, dar și din conștientizarea consecințelor sale dezastrosoare.

Portretul-robot al alcoolicului

Majoritatea oamenilor consumă băuturi alcoolice, fie cotidian, fie în week-end sau la diverse „ocazii“ (nunți, botzuri, înmormântări). Alcoolicul se distinge nu numai printr-un consum excesiv de alcohol (continuu sau episodic), ci – mai ales – prin fenomenul de dependență care se instalează de obicei, în urma unui lung proces de intoxicație. Pentru persoanele respective, alcoolul este pe primul plan, în unele faze, bolnavul fiind capabil de orice pentru a-și obține doza necesară.

Alcoolicii sunt în mare parte persoane depresive care încearcă să-și atenueze disconfortul fizic și psihic (dureea, remușcările, sentimentul eșecului etc.) prin ingestie de alcool. Într-trăsăturile lor principale de personalitate se numără *imaturitatea emoțională* (controlul deficitar al emoțiilor), nesiguranța provenită din *neîncredere în alții și în forțele proprii, toleranța scăzută la frustrare, stres, efort fizic sau psihic*. Dorința celor mai mulți este de „*a uită*“ și, într-adevăr, unul din efectele alcoolismului este apariția tulburărilor grave de memorie, alături de stări aberante ale conștiinței (halucinații, deliri).

Alcoolicul, familia și societatea

Treptat, alcoolicul se izolează de familie datorită comportamentului său și devine îndezirabil la locul de muncă, situație în care depresia lui se amplifică, urmînd un „cerc vicious“. Predispoziția la consumul de băuturi alcoolice poate să fie însă alimentată și de disfuncțiile familiale. Conflictele dintre membrii familiei, dificultățile financiare, nivelul de trai foarte scăzut, boala sau decesul unor membri ai familiei, eșecurile sentimentale sau profesionale sunt tot atîțea „motive“ pentru a „evada“ din real pe această cale. Aproape fiecare alcoolic în parte se consideră un „neînțeleș“, un „nedreptățit al sortii“, un om care ar fi capabil de lucruri deosebite, dar care nu s-a putut realiza din pricina celorlalți, a societății, niciodată din cauza atitudinii sale față de lume și față de propria persoană. Uneori, familia – soția sau soțul sau părinții – dezvoltă sentimente de culpabilitate față de această decădere fizică și psihico-morală.

Femeia din fața mea are chipul desfigurat, un ochi învinsețit și buza ruptă. Tresește ușor de către ori se deschide ușa. Mă privește cu suspiciune și nu-mi este ușor să-i cîștig încrederea. Își povestește viața de coșmar pe un ton neutră, tărăganat, ca și cînd ar fi vorba despre altcineva. Spune că are 40 de ani, dar arată mai în vîrstă. S-a căsătorit acum 16 ani. Are trei copii: o fată de 15 ani și doi băieți, de 13 și respectiv 10 ani. Soțul ei o bătea de cînd s-a căsătorit, dar în ultimii ani mai mult ca oricînd. Printre băieții soră cu moartea a convins-o să-și părăsească serviciul (era vînzătoare), să vîndă apartamentul și să se mute la mama lui, într-un sat din județul Olt, împreună cu cei trei copii. Acolo situația nu s-a schimbat, cu excepția faptului că, pe lîngă soție și copii, mama soțului devenește și ea o victimă a izbucnirilor lui violente. În starea în care o văd (mai rea, de fapt, pentru că se află de două zile la *Centrul pilot pentru protecția victimelor violenței domestice* de la *Policlinica Titan*), reușit să se întîrască, să i se trenul spre București și să ajungă la mama ei, care a adus-o imediat aci. Ce-o să facă pe urmă? Nu are idee, nu mai are slujbă, și mama ei locuiește cu fratele ei și familia lui într-un apartament de două camere. Îl este teamă pentru copii, care au rămas cu soțul, mai ales pentru fiica ei de 15 ani. În timpul conversației îi pomenește niciodată numele. Îi spune numai el. Nu deșușesc nici urmă de ură sau de resentiment în glas. Privește lucrurile ca pe un

în care se complace alcoolicul.

Realitatea este că doar 15–20% dintre copiii alcoolilor supraviețuiesc și mulți dintre acești sănătății mintal, epileptici, sociopati, perverși sexual.

,„Cine-a pus cîrciuma-n drum...“

...acela a știut cu siguranță că începe o afacere deosebit de rentabilă. Să fie aceasta una din cauzele majore ale toleranței sociale față de alcoolici? Cercetări recente arată că în Franța, Chile, Italia – țări viticole – alcoolul se bea zilnic. Francezii consumă doar litri de alcool pe zi, iar italienii – un litru pe zi. Germanii preferă încă berea tradițională, dar tendința generală pe plan mondial este de a consuma alcooluri tari. În România de după 1989, cantitatea de alcool pe cap de locuitor a înregistrat o creștere alarmantă, perioadele de recesiune economică fiind însoțite, în general, de asemenea reacții. Ofertele de băuturi alcoolice din import au crescut foarte mult în România, la fel ca și falsificările acestor produse.

De ce beau românii?

Între altele, pentru că sunt săraci. Euforia trecătoare a alcoolului îi distanțează de tensiunile societății contemporane, de greutățile zilnice.

Dar să privim și reversul medaliei!

La fel ca vestimentația, automobilul și vila cu piscină, frevențarea unor locuri de noapte, baruri și discotecă costisitoare presupun apartenența la un statut social înalt, deci o poziție socială înaltă, venitură mari și foarte mari, prestigiu ridicat. Desigur că modelele culturale au o mare importanță în socializarea indivizilor. Conducătorii părinților și fraților mai mari influențează tinăra generație. Unele cercetări arată că 50% din tatii alcoolicii sunt alcoolici la rîndul lor, 20% din frații acestora și 5–6% din mamele lor au același obicei.

Nici presiunea exercitată de mass-media nu poate fi neglijată. Abundența reclamelor de gen vorbește de la sine. Să se amintim totuși, cite dintre personajele filmelor noastre preferate își sfîrșesc replicile cu o înghițitură de alcool...!

Riscuri și consecințe

Alcoolicul reprezintă un pericol atât pentru societate cît și pentru propria persoană. Dezechilibrul fizic și psihic îl predispune la acte de violență comise individual sau în grup, fie împotriva unor obiecte sau persoane străine, fie chiar împotriva proprietății familiilor. Delirul de gelozie îl poate împinge la gesturi dramatice, mergînd pînă la viol sau crimă. În familiile unde există unul sau mai mulți alcoolici, sănsele de dezorganizare a grupului familial sunt foarte mari din cauza conflictelor și tensiunilor nerezolvate care se acumulează în timp. Dintre copiii cu unul sau cu ambi părinții alcoolici se recrutează majoritatea celor cu eșecuri școlare sau abandonuri ale scoli. Mulți dintre acești copii au tendințe delincen-

vente: lipsiți fiind de modele pozitive de conduită, se pot asocia cu persoane certate cu legea, participând la diverse furturi și tilhării, acte de vandalism, crimi, violuri. Fuga de acasă a minorilor și, implicit, lipsa mijloacelor de subzistență îi fac pradă usoără pentru cei care îi obligă să cersească ori să se prostitezue. Alcoolicul însuși (tină, adult sau vîrstnic) poate ajunge în situațile amintite dacă și-a părasit locul de muncă și nu dispune de alte venituri decît cele salariale. Tulburările de ordin psihic și neurosomatică la care se expune alcoolicul transformă rapid persoana lucidă și rațională, eventual bine educată, într-o ființă îndezirabilă social, cu un comportament primitiv, animalic.

Profilaxie și recuperare

Si în cazul alcoolismului există două direcții principale de acțiune: profilaxie și recuperare. Amintim următorul truism: este mai ușor să previi decît să vindeci. Dar cît e de ușor să previi? Alcoolismul nu este doar o boală, ci și un fenomen psihosocial. Intervine, aşadar, un aspect legat de educație și cultură, de obiceiuri și tradiții, de mentalitate. La om, instinctele sunt socializate, astfel încît și consumul de alcool îndeplinește o funcție socială, pe lîngă satisfacerea unei trebuințe biologice. Atît timp cît alcoolul (etilic) va fi asociat cu veselia, cu petrecerile și sărbătorile de peste an, va fi foarte greu să se ajungă la o reducere a consumului în marea masă a populației. Ușința cu care copiii și tinerii au acces la băuturile alcoolice ridică alte probleme. Pentru adolescenții, consumul de alcool poate însemna și o „emancipare“, un mod prin care aceștia imită comportamentul adulților, în dorința de a obține un prestigiu mai ridicat în grupurile din care fac parte. Alcoolul poate fi pentru minor și tină o modalitate de a se „răzvrăti“ împotriva regulilor de conduită impuse de adulții, o falsă manifestare a independenței lor. Dacă un asemenea comportament irresponsabil și mai de înțeles la respectivele categorii de vîrstă, obișnuința adulților și a celor mai în etate de a considera alcoolul drept „jeac universal“ pentru problemele cu care se confruntă nu trebuie acceptată de către societate.

S-a constatat că, desigur, toleranța socială față de alcoolici bărbați este mai mare decît în privința femeilor alcoolice, numărul celor din urmă se află în continuă creștere.

Emanciparea femeii este de dorit să se realizeze pe alte căi. Odată pus, însă, diagnosticul respectiv, alcoolicului i se aplică psihoterapiei de decondiționare, asociate cu tratamente medicamentoase, socioterapie și alte metode menite să contribuie la readaptarea și reintegrarea lui socială.

Important este și sprijinul moral al familiei, al prietenilor, astfel încît bolnavul să nu se simtă abandonat, ci să fie motivat o dată în plus, în efortul său de a reveni la o viață normală.

Anda Moculescu

Pentru victimele violenței

dat al sortii, într-o resemnare mai adîncă decît durerea.

Această femeie este una dintre sutele care au trecut pragul *Centrului din Titan* de la înfîntarea lui și una dintre mii de victime ale violenței casnice din România.

O inițiativă singulară

Centrul pilot pentru protecția victimelor violenței domestice a fost înființat în 1996, prin Hotărîrea nr. 852 a Guvernului. Fiind o instituție bugetară, *Centrul* se află sub direcția Ministerului Muncii și Protecției Sociale. El oferă solicitantelor, eventual și solicitantilor, adăpost, asistență medicală, psihologică, socială, juridică și facilitează contactarea de către victime a instituțiilor responsabile. După cum îmi spune medicul primar psihiatru Adrian Mircea Păunescu, directorul *Centrului*, personalul este format dintr-un generalist, un psiholog, un asistent social, un consilier juridic, patru referenți de specialitate, care asigură permanența la linia telefonică (cunoscută de acum, telefon „Hot-line“ 983) și, prin înțelegere cu Ministerul de Interni, un subofiter de jandarmi pentru postul de protecție și pază, pus nu de puține ori în situația să-înțâlnească soții sau concubini furioși, hotărîti

să-și aducă acasă consoartele „fugare“.

Nu foarte multe femei apelează la serviciile *Centrului*. Nu întotdeauna cele șase paturi disponibile sunt ocupate. Femeile vin aici după ane de maltratără și abuzuri, cînd situația devine, efectiv, desperată. Victimele trebuie să-și înfringă teama, prejudecățile, reticențele, suspiciuniile, rușinea și, mai ales, obișnuința.

Înăuntru de mult, *Centrul* de la *Policlinica Titan* era singurul de acest gen din țară. Acum mai există unul similar în Bistrița Năsăud.

Violența în familie este un fenomen favorizat de starea economică și morală a societății românești actuale, de menținerea și de lacunele legislației noastre.

Sимptom al unei societăți bolnave

În științele sociale, Emile Durkheim a introdus și teoretizat conceptul de *anomie* – starea de derău și haos care urmează prăbușirii unui sistem social, atât timp cît regulile și structurile unuia nou înțîrsit să se impună. O comunitate care traversează starea de anomie se confruntă cu valuri de violență și agresivitate. Într-o societate aflată la răscruce, în plină confuzie morală, după ane de minciună, ipocrizie, teroare și măsluire

dementă a realității, care bijbiile pe drumul sinuos spre normalitate, lipsa reperelor etice, deteriorarea relațiilor inter-umane firești în care se includ și relațiile de familie devin norme. „*Un aspect periculos al acestui fenomen*“ – afirmă domnul doctor Păunescu – este transmiterea unei anumite mentalități din generație în generație. Copiii care cresc într-un climat violent ajung să considere această atmosferă familială firească și să se compore la fel ca părinții lor – atât în ipostaza de agresor, cît și în cea de victimă“. Sărăcia este un alt factor favorizant al violenței în familie. Pentru 65–70% dintre persoanele care au solicitat ajutor *Centrului din Titan* venitul familiei nu depășește 750.000 de lei pe lună. 33% dintre victime au studii medii și postliceale, în timp ce agresorii au în proporție de 50% studii elementare, 75% dintre ei fiind muncitori calificați și necalificați. 12–13% dintre cazuri se întîlnesc în familii unde ambii soții au studii superioare. Chiar și la acest nivel fenomenul pare să aibă o amplitudine mai mare, dar victimele care trăiesc într-un astfel de mediu cu greu își înving „rușinea“ de a apela la servicii de asistență medicală și socială și, pe altă parte, familia și rudele să mai dispuse să le acorde ajutor, adăpost și să le ocrotescă. Pe

ILUZIA FERICIRII

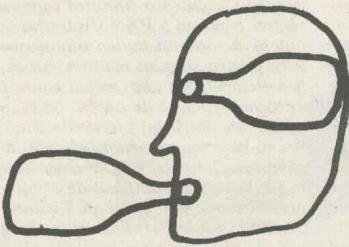
24

O boală tratabilă

În amalgamul părerilor despre efectele alcoolului, nu totul se îndreaptă spre blamare; asocierea cu o dimensiune ușor obscură, ce tinde spre magic, spre miraculos, însearcă o apropiere a alcoolismului de profunzimiile naturii umane.

Accesul spre lumea pură, ce este „*dincolo de porțile perceptiei*”, de care vorbește Aldous Huxley, poartă pentru unii numele alcoolismului. Admirator declarat al lui Huxley, Jim Morrison, celebru prin formația al cărei nucleu a fost – „*The Doors*” și-a lăsat alcoolul drept „*cale regală*” spre ceea ce el numea „*grădina din dincolo*”.

Să nu era singurul. Muzica și alcoolul nu sunt o scenă rară și nouă în comportamentul tinerilor. Adolescenții fac apel la idoli, dar uită că celebritatea ca Janis Joplin, Jim Morrison, J. Hendrix au sfîrșit prin deteriorarea completă a personalității.

Total începe prin ochi. În fiecare zi asistăm, cu sau fără voie, la expoziția tentațiilor. La nivelul creierului nostru se formează de cinci-sase ori mai multe imagini despre alcool decât acum 10 ani: culori, forme, miresme diferite. La fiecare colt de stradă te imbie, pe alese, mai prozaic sau mai exotic, un loc în care să-ți tragi sufletul și să bei ceva. Iar dacă ajungi, împreună cu prietenii, să bei puțin mai mult, poți să n-ai nici o teamă. Fenomenul alcoolismului s-a banalizat: răul care își pierde gravitatea. Doamna psiholog Doina Paraschiv, de la Spitalul de Psihiatrie din București, vorbește despre dezechilibrarea bruscă a balanței măsurilor sociale cu privire la alcoolism, de la o mare constringere spre o mare libertate. Dacă sistemul ar fi necontrolat ar fi de așteptat echilibrarea spontană, dar a alege între hazard și controlul sistemului tine de ratjune. Iar controlul sistemului nu e posibil decât prin terapie și educație.

Cazuri și statistici

• În 1997, într-un sat din Moldova, în urma consumului de alcool de o viață, un tată de 35 de ani își ucide cu sălbăticie fiul de numai cîțiva ani. Cri-

ma absurdă, uciderea propriului copil capătă sens ritualic doar în mintea înceșoată de halucinații a celui pentru care alcoolul devenise stil de viață. Copilul ajunsese o intruchipare a forțelor răului din întreaga omenire ce trebuiau bineîntele distruse. Această ultimă etapă a dependenței de alcool nu are pentru toți aceeași dramatică desfășurare; crima însă, între asemenea coordonate nu mai este o întâmplare rară.

Alcoolul are calitatea de a distrage sau chiar diminuă efectele unor bariere incomode. De pildă, regulile de circulație. Rezultatul nu întârzie să apară. Puterea stăpânirii spațiului (oferită de alcool) se transpune în concret printre un procent de aproximativ 50% din totalul accidentelor de circulație.

Iluzia fericirii

Erich Fromm identifică fericirea cu modul în care, în epoca noastră, se definește sănătatea mintală, ca deplină maturitate a organismului, acord al omului cu sine însuși și cu lumea. Dar rareori ajunge omul la o deplină acceptare de sine. Frustrările, temerile, complexele asociate cu o stare generală de nesiguranță pe plan social-politic descompletează puzzle-ul integrității umane. Se încercă o combinare a părților disparate, apelându-se la acest „panaceu” (alcoolul) ce are darul de a transforma pe moment personalitatea. „Timidul devine leu, dispără cenzura, poate apărea efectul afrodisiac” (dr. psihiatru Radu Mihăilescu). Dozele rezonabile de alcool au efecte euforizante sau asemănătoare tranchilizantelor. La început rămîne surprins de adaptarea lejeră, de explozia de idei, de joialitatea ta – trăsături pe care nu îi le cunoșteai.

Aceasta-i doar începutul, căci după sublimul și elevatul din noi începe să apară josnicul. Continuarea „terapiei” începe poate fi dramatică.

Alcoolismul nu este depravare, ci boală

Doamna dr. Doina Constantinescu, medic primar psihiatru, activind în grupul terapeutic „Alcoolicii Anoniimi”, povestește că primul deziderat al oricărui act terapeutic este conștientizarea slabiciunii. Din păcate, „cei mai mulți ajung la serviciile psihiatrici aduși de familiile sau politie, în stare gravă, în ultimele etape, chiar de psihoză acută”. „Sunt rare situațiile în care bolnavul vine de bunăvoie, iar cînd se întâmplă, aceasta este o garanție a reușitei terapeutice. Reacția de negare este foarte dezvoltată, bolnavul se crede invulnerabil și nu-și recunoaște gravitatea situației, ceea ce face să se piardă mult timp pentru a fi adus în etapa de conștientizare. Opinia publică contribuie foarte mult la dificila recunoaștere a dependenței de alcool. Trebuie să ne dezboiușuim să-și privim pe alcoolici ca depravati, realitatea este că de fapt și vorba de o boală foarte gravă, printre primele cauze de mortalitate în lume. Atunci cînd omul devine dependent nu se poate ajuta singur, fără tratament, iar dacă este înlăturată doar

dependența organică, s-a realizat în principal o eliminare a efectelor. Adevărată cauză – dependența psihică – este înlăturată după lungi perioade de terapii individuale și de grup”.

Grupurile terapeutice – un răspuns dat dependenței de alcool

De cinci ani există, prin muncă benevolă și spirit umanitar, grupul terapeutic „Alcoolicii Anoniimi”, ce reunesc aproximativ 40 de oameni ce se întâlnesc de două ori pe săptămînă, bărbați și femei de orice vîrstă, meserie, religie, avind în comun dorința de eliminare a dependenței de alcool. Din discuția cu doamna doctor Doina Constantinescu am înțeles că principiul de existență a acestui grup este „relația de prietenie și înțajitorare reciprocă ce se stabilește între oameni ce au trecut prin aceeași experiențe și sunt uniti prin aceeași dorință, de a amâna cît mai mult timp posibil un nou pahar cu alcool.

Programul terapeutic constă în douăsprezece etape de educare psihică și reorientare a personalității (spore o nouă viață fără alcool); pacienții învăță propriu-zis cum să trăiască fără să apeleze la bastonul alcoolului”.

Al doisprezecelea punct, cel mai important, este ajutorul acordat celuilalt. Experiența în domeniul psihiatric dovedește că întârziind pe celălalt se pot foarte mult întări pe tine – principiu ce se aplică în toate grupurile terapeutice.

Sînt pacienți care au recăzut pentru că tratamentul nu a fost complet, dimensiunea psihologică a terapiei rămînind în unele cazuri lacunară. Impactul cu mediul a redeclansat decădere. „Există remisiuni, dar aproximativ 30% dintre pacienții au rămas abstenienți. Un mic procent este al celor ce nu pot fi integrati în grup din anumite motive (de exemplu, o boală psihică pe fondul căreia a apărut alcoolismul)”. Membrii mai vecni devin mentorii pentru cei noi, condiția de membru al grupului „Alcoolicii Anoniimi” fiind un an absteniență de alcool.

De parte a fi tratament exterior, impersonal, terapia de grup atinge alcoolismul în chiar nucleu său: personalitatea umană. Cea mai bună modalitate de a îmbinzi „bestia” este să vorbești despre ea, făcînd-o cunoscută și eliminînd prejudicialele și reținerile.

Cu misiuni asemănătoare, grupul terapeutic „Alanon” reunesc membrii familiei alcoolului ce „se întâlnesc nu doar pentru a învăța cum să se compore față de bolnavul dependent, ci și pentru a se ajuta pe ei însăși să-și refacă starea psihică”; este vorba de a recuperare ce își propune reconstituirea vieții personale deteriorate prin conviețuirea cu alcoolicul.

Cei hotărîti să-și recunoască slabiciunea celor trecuți prin aceeași experiențe o pot face pe adresa: „Alcoolicii Anoniimi” – București, CP. 66, Of. Poștal 61, Sector 4, Cod 75500, București.

Maria-Gisela Ana

domestice: Hot-line – 983

cind, la nivelul celor cu studii elementare sau medii relațiile victimelor cu propriile famili (de multe ori dezorganizate) nu sint dintre cele mai bune. Aceste femei nu au, pur și simplu, unde să se ducă. Multe dintre ele, după ce părăsesc Centrul de protecție, se întorc la soții și calvarul reîncepe. În 75% din cazuri, soții se află în proces de divorț.

Lacunele legislative – factor agravant

În opinia mulțor politicieni, legislatori și juriști, articolele din *Codul Penal* care încriminăzează actele de violență în ansamblu sint suficiente pentru sancționarea promptă a acestor situații. Preluată de presă (cu puține excepții), această opinie s-a răspîndit. România n-ar avea, deci, nevoie de legi speciale (cum au unele țări) care să încrimineze violența domestică; ea ar cădea sub incidentă prevederilor legale deja existente. Așa să fie oare? Cîți dintre noi nu cunoaștem acte de violență extremă în familie – nesanctionate?

Articolele 180, 181, 182, 183 și 184 din *Codul Penal* prevăd pedepse destul de aspre pentru orice act de violență fizică, începînd cu lovitura „simplă”, care nu necesită certificat medical pînă

la lovitură cauzatoare de moarte, cu precizarea că pentru infracțiunile a căror pedeapsă maximă nu depășește 2 ani (art. 180 – lovire care nu necesită certificat medical și loviri care necesită îngrijiri medicale de pînă la 20 de zile) acțiunea în instantă nu pornește din oficiu, ci numai la plîngerea părții vătămate. Aceste articole nu sint însă prea operative în cazul violenței casnice. Un polițist care sparge ușa ca să intervină într-un conflict familial poate fi acuzat ulterior pentru depășirea atribuîilor sale, adică pentru abuz în serviciu și violare de domiciliu. De aceea, este imperios necesară o lege care să sanctioneze precis violența în familie. În acest caz, reprezentanții forțelor de ordine ar fi obligați să intervină înapoi și la vecinii – sau alți martori – nu s-ar mai putea eschiva sub preteză de genul „E casa omului, n-am văzut nimic, n-am auzit nimic”, ci ar trebui să declare ce-au văzut și au auzit. În legile privitoare la violența casnică din statele vestice există o prevedere salutară pentru securitatea personală, care apără femeile și de eventualele violențe ulterioare divorțului: agresorului îi se interzice să se apropie la mai puțin de 100 m (sau 200) de victimă. Altintîn, aceasta poate chama poliția, care are obligația de a interveni.

Vedeți cumva un polițist spărgînd

ușa cînd o femeie sau un copil strigă după ajutor, într-o țară în care nu demult un tînar a fost omorât în bătaie în Cișmigiu, s-ar părea, sub privirea unor... gardieni publici care își făceau rondul prin parc și unde a devenit de notorietate cazul unui copil de 14 ani, victimă a unui accident de circulație, al cărui părînti înnebului au fost înștiințați de moartea lui, printr-o „neglijență” a Poliției, după cum a rezultat în următoarele zile. Într-un alt caz, într-o casă din București, un copil de 10 ani a murit în urma unor lovituri cauzate de un alt copil de 12 ani, care nu a suferit nicio urmă de lovituri.

Într-un alt caz, într-o casă din București, un copil de 10 ani a murit în urma unor lovituri cauzate de un alt copil de 12 ani, care nu a suferit nicio urmă de lovituri.

Într-un alt caz, într-o casă din București, un copil de 10 ani a murit în urma unor lovituri cauzate de un alt copil de 12 ani, care nu a suferit nicio urmă de lovituri.

Vedeți cumva un polițist spărgînd

misiei Europene, prin programul „PHARE pentru democrație” și realizat de Asociația Creștină pentru Abolirea Torturii, a avut ca scop realizarea a 10 filme documentare, de aproximativ 20 de minute fiecare, care să popularizeze 10 articole din Declarația Universală a Drepturilor Omului prin prezentarea unor cazuri concrete de încălcări ale acestora. Unul dintre aceste filme, „Sindromul Stockholm”, are ca temă chiar violența în familie și ignoranța ei de către lege și autorități. Realizarea filmelor este Luminita Sălăgean. Ele au fost puse la dispoziția Ministerului Educației Naționale, Ministerului Justiției, Ministerului Sănătății, Ministerului de Externe, Ministerului de Interne, Procuratură Generală, televiziunilor locale, organizațiilor neguvernamentale de profil, organismelor internaționale.

De asemenea, printre protocol de colaborare cu Centrul pilot pentru protecția victimelor violenței domestice din București, Societatea Independentă Română pentru Drepturile Omului, prin programul „Geneza”, asigură consilierea juridică a victimelor inclusiv la telefon (hot-line), se ocupă cu depistarea de cazuri și asistență oferită victimelor, asigură remunerarea serviciilor prestate de consilierul juridic și organizează schimburi regulate de experiență cu angajații Centrului care asigură asistență victimelor.

Mădălina Schiopu

Cultura finanțării

Stimată doamnă Gabriela Adameșteanu,

Am citit cu interes articoul pe care l-ați scris după încheierea conferinței organizate de Centrul PEN România, „Scriitori în inchisori“. Cu un interes sporit am parcurs și suplimentul realizat de revista „22“ pe marginea aceluiși eveniment. Mărturisesc, interesul meu a fost dublu: pe de o parte, datorită subiectului în sine, iar pe de altă parte deoarece Fundația pentru o Societate Deschisă a finanțat această reuniune.

Nu vă ascund că la sfîrșitul lecturii articoului dumneavoastră am fost dezamăgită, constatănd că nu ați putut rezerva, într-un articol de o pagină, un singur rînd în care să menționați contribuția Fundației. Cum însă ați anunțat un supliment întreg pe aceeași temă, m-am gîndit că e mai înțelept să aștept. Nici de data aceasta însă, în cele săisprezece pagini, nu a încăput vreo mențiune privind finanțarea conferinței de către Fundația pentru o Societate Deschisă.

În legătură cu această omisiune aş dori să fac două comentarii.

Primul vă privește pe dumneavoastră personal, în calitate de autor de la primul articol și de responsabilitatea de la realizarea suplimentului. Cum pe parcursul desfășurării conferinței, în diferite alte zile (chiar și din cele care, de-a lungul timpului, și-au manifestat ostilitatea față de Fundație) au apărut mențiuni privind finanțarea conferinței de către Fundația pentru o Societate Deschisă – doar că organizatorii făcuseră public acest lucru –, nu-mi rămîne decit să cred că decizia de a nu menționa acest aspect vă aparține. Încerc să înțeleg și care sunt cauzele acestui comportament, pe care eu îl apreciez ca fiind în conflict cu etica jurnalistică (a informa corect și complet este prima obligație față de cititor).

Știu că de-a lungul timpului s-a afirmat de mai multe ori că revista „22“ este finanțată de Fundația pentru o Societate Deschisă (fosta Fundație Soros) și de fiecare dată ați simțit nevoie să precizați că sumele primite de revista „22“ de la Fundație sunt foarte mici în raport cu costurile anuale ale revistei. Am înțeles chiar și agasarea pe care astfel de afirmații v-au produs-o, pentru că știau și înțeleg eforturile pe care „22“ le-a făcut de-a lungul timpului de a se autofinanța, ceea ce a și reușit într-o proporție covîrșitoare. Dar consideră astfel de afirmații drept „acuzații“ față de care să vă „apărăți“ sau, eventual, a „omite“ să menționati lucruri absolut firești, cum este finanțarea de către Fundație a unei întîlniri a scriitorilor, la care ați participat și care v-a impresionat – iată ceva ce nu mai înțeleg. Nimici nu este obligat să solicite fonduri de unde nu-i convine. A le solicita însă și a le obține – mult sau puțin, nu are nici o importanță, chestiunea fiind una de principiu – pentru că atitudinea ulterioară să dea impresia de „ru-

șine“ sau de „ciudă“ mi se pare un comportament care nu onorează revista „22“. Îmi permit să fac această apreciere, care poate părea severă, având în vedere mai multe astfel de omisiuni: în relatarea privind Tîrgul de Carte de la Leipzig nu a apărut nici o mențiune privind contribuția financiară a Fundației și nici privind participarea acesteia cu stand propriu, cuprinzînd peste 100 de volume din cele aproape 1.000 tipărite de-a lungul timpului cu sprînjul financiar al Fundației; într-un articol recent publicat în revistă, era prezentată colecția de „Cărți fundamentale ale culturii române“, fără un singur cuvînt cu privire la faptul că aceasta a fost și este un program inițiat și finanțat exclusiv de Fundație.

Această atitudine mă întrîmpătează. Ea arată că de greu este și va mai fi încă în România să construim o cultură a finanțării – și din partea celor care dispun de bani și din partea celor care au nevoie de bani.

Al doilea comentariu se referă la doamna Ana Blandiana, președintă PEN-club-ului român, organizatorul întîlnirii. Este adevarat, cu ocazia desfășurării conferinței, surse finanțării a fost făcută publică, așa cum obligă și clauzele contractuale. M-am așteptat însă ca la realizarea suplimentului doamna Blandiana să-și aducă aminte că manifestarea a fost posibilă datorită suportului financiar al Fundației. Sau, dacă n-a știut de felul în care urma să apară suplimentul, măcar să fi trimis pentru numărul următor al revistei o foarte scurtă notiță. Indiferența doamnei Blandiana nu face decit să confirme ceea ce spuneam mai sus, anume că de greu este să construiești o nouă lume. Pe de altă parte, ideea că sunt persoane sau instituții care consideră că li se cucine ceva numai pentru că există mi se pare total nepotrivită. Și mai ales contraproductivă, într-o lume pe care o dorim să fiu a competiților oneste, cu șanse egale pentru fiecare.

Peste tot în lume finanțatorii adevarăți – adică cei care nu au nimic de ascuns – solicită beneficiarilor ca sursa finanțării să fie făcută publică. Beneficiarii respectă această condiție din două motive: în primul rînd, pentru că e în contract, iar respectarea unei clauze contractuale este obligatorie; în al doilea rînd, pentru că este unicul lor fel de a mulțumi.

Vă rog, permiteți-mi să-mi exprim amărtaciunea pentru că în România e atât de greu...

**RENATE WEBER,
Președinta Fundației pentru o
Societate Deschisă**

București, 20 august 1998

P.S. Evident, această scrisoare nu are un caracter privat, așa încît v-aș ruga să aveți amabilitatea să o publicați.

Stimată doamnă Renate Weber,

Îmi pare rău că primele două numere ale suplimentului literar al revistei „22“, și articoul meu pe tema „scriitorilor în inchisori“ au constituit un motiv de amărtaciune pentru dumneavoastră. Sper însă să vă dați seama, după ce veți citi răspunsul meu, că nu ar fi fost cauză.

1. La cel de al 4-lea Congres PEN am participat nu ca jurnalistă, ci ca scriitoare, membră a secției române a PEN-Club-ului.

Există, precum știți, mai multe tipuri de articole. Cele deliberat literare, ori aflate la frontieră dintre jurnalism și literatură sunt mai puțin interesante de strictă informare, cît de urmărește unor idei sau unor semnificații de profunzime. Din această categorie facea parte textul meu intitulat „Între libertatea fizică și libertatea spirituală“, „22“ nr 26/1998. Nu l-am proiectat ca o relatare jurnalistică a conferinței: ca atare, se poate foarte ușor observa că lipsesc date esențiale despre ea, nu numai precizarea despre finanțarea ei de către Fundația pentru o Societate Deschisă.

Seris doar din punctul de vedere al scriitorului, textul respectiv a urmărit numai două idei (suportul moral și fizic pe care l-a adus literatura celor interesați și lentoarea cu care organismele profesionale internaționale ale scriitorilor s-au decis să intervină în favoarea scriitorilor-victime ale regimurilor totalitare) dintre multele care s-au vehiculat. Gîndindu-mă în final că trebuie să verifică majoritatea debzbatelor și vorbirilor, am făcut trimiterea la suplimentul literar al lui „22“ care urma să fie mai cuprinzător.

2. Pornind de la experiența literară a staff-ului și colaboratorilor lui „22“, în anul 1997 am înaintat Ministerului Culturii proiectul unui supliment literar. Proiectul a primit aprobare în 1998, dar, din cauza întîrzierii bugetului, nu mai pentru trei suplimente.

Mi s-a părut normal să deschidem această serie de suplimente literare ale lui „22“, finanțate de Ministerul Culturii, cu un număr în care literatura să fie analizată ca soluție de supraviețuire într-o situație-limită, cum este cea a închisorii. Am încercat să aducem și un omagiu scriitorilor, care, suportind determinația, au avut în plus suferința de a fi prinăviți de căi și scris.

Acestea au fost primele două numere ale lui „22“ Literar. Am folosit o parte din textele prezentate la Congresul PEN, într-un montaj care ne aparține și într-un mod selectiv care din nou omite informațiile despre conferință. Nu am vrut să prezintăm o activitate instituțională, asociativă etc., ci exclusiv mărturii – literare și existențiale. Alte texte, precum și o parte a materialului grafic, au fost comandate de redacție. De vreme ce finanțarea era asigurată de Ministerul Culturii, nu mi s-a părut că aveam alte obligații.

3. Primind însă scrisoarea dumneavastră, am regîndit lucrurile. Sunt de acord cu dumneavastră că pentru cititorii era interesant, iar pentru Fundația pentru o Societate Deschisă util să se stie că ea a fost finanțatorul conferinței PEN de la Sighet.

Mai mult decit atât. Întrucît suplimentele literare ale „22“ au utilizat materiale prezentate la respectiva conferință, ar fi fost normal să menționăm într-o casetă instituționale care au făcut-o posi-

bilă: Fundația pentru o Societate Deschisă, Uniunea Scriitorilor și autoritățile locale.

Acest lucru îl vom și face într-unul din numerele viitoare, după ce vom lua toate informațiile necesare.

4. Nu sună însă de acord cu interpretarea pe care o dați acestei omisiuni, în fapt involuntară, și nici cu procesul de intenție pe care mi-l faceți. Revista „22“ nu avea de ce să ascundă informația despre faptul că Fundația pentru o Societate Deschisă a finanțat conferința secției române a PEN Club-ului (nici măcar urmărind logica dumneavoastră), pentru simplul motiv că nu ea era beneficiarul. Nu „22“ a luat banii. Nici nu a beneficiat într-un fel, cu această ocazie, de facilități oferite de Uniunea Scriitorilor sau autoritățile locale ale Sighetului. Dimpotrivă, „22“ a oferit suplimentul său, cu finanțarea deja obținută, acestei teme, aducînd o publicitate implicită și contribuind ca atare, în felul său, la succesul unei acțiuni culturale comune.

5. Subliniez că, din cîte știu, realizarea conferinței PEN (nu a suplimentelor literare) a beneficiat și de sprijinul altor instituții, precum cele enunțate mai sus. Ele nu au fost menționate, dar nu am primit nici un reproș.

6. Cred însă că scrisoarea dumneavoastră a fost binevenită prin precizările făcute, ca și prin discuția despre cultura finanțării (minus unele interpretări, și tonul cîteodată inadecvat).

7. Revista „22“ nu a ascuns niciodată sprijinul primit de la Fundația pentru o Societate Deschisă, menționat de altfel pe pagina ultimă, lingă casetă tehnică. De asemenea, cred că nici o altă publicație nu a acordat, de-a lungul timpului pînă azi, atâtă interes și spațiu pentru prezentarea activităților, programelor și personalităților implicate în conducerea Fundației pentru o Societate Deschisă.

8. M-a mirat însă modul în care interpretăți precizările (totdeauna bazate pe cifre) pe care le-am făcut în legătură cu cantumul sprijinului primit de „22“ de la Fundație. Regret că nu s-a înțeles că era vorba de atacuri răuvoitoare, tratînd „22“ ca o publicație de pură propagandă. Prin ele se nega, în ultimă instanță, viabilitatea sa reală, publicul să stabilească de cititor care o cumpără. Cine cîștigă dacă o publicație cu orientare democratică, liberală, deschisă economicie de piață și minorităților este trataată, pe nedrept, ca una lipsită de independență?

9. Cred că reproșul pe care îl faceți doamnei Ana Blandiana este nejustificat, intrucît ea a plecat din țară înainte de publicarea suplimentului, la cîrui finanțare, bineînțeles, nu a contribuit. Răspunsul, însă, vi-l va da ea, probabil, la întoarcere.

10. Că privește amărtaciunea dumneavoastră, sănătatea și siguranța că înțeleg, chiar dacă nu „22“ ar trebui să fie motivul său.

Dacă mi-aș mai permite să fiu tristă – ceea ce de mai multă vreme nu mi-am mai îngăduit – ar fi din pricina contingențelor reproșuri și atacuri căror trebuie să le răspund, într-un fel sau altul.

GABRIELA ADAMEȘTEANU
Redactor-șef al revistei „22“

24 august 1998

1998

25 – 31 august

Eroarea lui Michael Shafir este de a fi făcut o compoziție eteroclită, punind alături de reproșurile îndreptățile (porțind de la cîteva derapaje, confuzii etc., reale, dar pe care le supradimensionează) reproșuri nejustificate, unele frizind chiar lipsa bunei credințe. Pe aceste schele inegale și subrede, și într-un stil cîteodată inadecvat, el și-a înălțat o enormă construcție fumigoasă. Iată tema articoului, formulată de mai multe ori, niciodată însă cu precizia necesară unei asemenea grave acuze:

• „un fenomen ce părea marginal și produs de marginalizații (politica extremei drepte, n.n.) acaparează din ce în ce mai multe segmente ale spectrului politic așa-zis democrat”;

• „metamorfozarea unor inteligențiali considerați, pe bună dreptate, pînă nu demult, drept personalități simbolice ale „gîndirii liberale” „proto-occidentale” și „antiautoritonce”“;

• „Studiul de caz” se referă în special la Nicoale Manolescu, dar ar putea fi cu ușurință extins”;

• „Este vorba despre „rinocerizare”, un fenomen, este necesar să subliniem de două sau de trei ori, care survine treptat”².

„Rinocerizarea” descoperită de domnul Shafir pare a fi repetiția, la milimetru, a fenomenului interbelic. Ideea, însă, nu este nouă.

În subcapitolul „Revizionism în Vest”³, Anne Applebaum comentează, între altele, cartea de mare succes a alinei Rosenberg, intitulată *The Haunted Land* și „premiată cu un National Book Award și un Pulitzer”. Pe baza unei atențe analitice a realităților cele, Tina Rosenberg ajuns la concluzia că, dacă „ilustrația” și procesul pentru crimile politice ar fi doar „în cazul dictatorilor din America Latină, în cel al Europei de Est nu este”.

Anne Applebaum expune și argumentația acestei autoare, devenită editorialistă la *New York Times*: „Dorința de a condamna trecutul riscă în ochii ei să genereze un climat de ipocrizie și de intoleranță, în care nimic nu va impiedica violarea libertăților individuale, persecutarea nevinovăților. Lucrul de care pare să se temă cel mai mult (Tina Rosenberg, n.n.) este revenirea la naționalismul din anii ’30, renașterea unei extreme

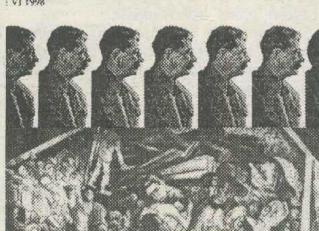
GABRIELA ADAMEȘTEANU

Holocaust vs. Gulag (II)

drepṭe anticomuniste. Titlul cărții sale este revelator, la fel ca al celor mai multor lucrări recente, consacrate acestor ţări. Europa de Est este un „pămînt bîntuit” de perioada interbelică” (Anne Applebaum, „Cînd o memorie oculează o altă”, „22”, nr. 28/1998).

Sfera Politicii

STAREA LUMII DE STINȚE POLITICE EDITATĂ DE FUNDATIA „SOCIETATEA

Pămîntul României bîntuit de fosta Securitate

Nu cunosc bibliografia temei, dar am impresia că ideea reîntoarcerii anilor ’30 este mai degrabă un loc comun. Domnului Shafir îi aparține doar încercarea de a o aplică realităților românești, printre-o paralelă neexplicitată. Daca ar fi incercat s-o explicăze, s-ar fi văzut sălii probabil să renunțe la ea.

Anii ’30 în România au însemnat transformarea unui partid de extremă dreaptă în partid de masă, în condițiile în care nazismul și fascismul erau într-o puternică ascensiune. Nu există însă acest fenomen în România actuală. Este important mai ales contextul internațional, cu totul altul, favorabil democrației. Extremismul românesc, deloc

neglijabil, nu depășește cotele celor din Ungaria și este sub procente obținute în Franța de partidul lui Le Pen.

Anii ’30 au mai fost marcați de succesul ideologiei de extremă dreaptă în rîndul tinerilor și al mulor intelectuali: aşa-numita „rinocerizare”⁴. Extrema dreaptă care există la ora actuală în România, cu sănse de creștere (exponențial fiind partidul România Mare) își are însă rădăcinile înspite adînc în regimul comunist; ba chiar în rezervația Securității ceaușiste de la care a preluat fonduri financiare, retele, relații, procedee etc. Domnul Shafir nu are cum să nu stie că extrema dreaptă românească este de fapt extrema stîngă comunistă, cu mască hiper-naționalistă.

Problema nu este moștenirea anilor ’30, ci moștenirea comunismului

Din păcate, deși o știe foarte bine, domnul Shafir nu analizează aceste realități actuale, mai complexe decât le prezintă domnia sa. O asemenea operațiune ar fi pretins o cantitate de muncă mai mare, un coeficient de risc sporit, dar ar fi fost cu adevărat utilă. Rezumându-se la o „revistă a presei” a celor mai importante publicații culturale românești și la acuzarea inteligenției actuale de „rinocerizare” prin copierea mecanică a unor realități interbelice, Michael Shafir aruncă o mică „bombă jurnalistică”. (A și pregătit-o de altfel, printre-o difuzare multiplă a textului, înainte de apariția lui, pentru a-și asigura din timpaderență.)

Numai că această „bombă”, realizată cu minim efort, cu minim risc (cel mai simplu la această oră este să ataci intelectualii), cu puțin profesionalism, nu servește însăși climatului politic și cultural românesc. De ce? O spune explicit Anne Applebaum:

„Dar adevărata problemă, în țările din Europa Centrală și Răsăriteană, nu este moștenirea anilor ’30, ci

aceea a comunismului: corupție, săracie, poluare, deteriorare fizică și morală. De asemenea, adevărul pericol care amenință democrația și capitalismul în Polonia și Rusia (ca și în România, n.n.) nu este preînsă reînșină a unui fascism răscop, ci idealurile comuniste, moștenirea economică a comunismului și deprinderile de corupție ale foștilor comuniști. Ori de cite ori, în acești ultimi ani, în fostul bloc de Est un regim a sfîrșit prost... vina nu a revenit vreunei grupări de extremă dreaptă, ci foștilor comuniști deghizati”.

Multe lucruri care se petrec la această oră în România îngrijorează. Tirul mărunt și metodic al lui Michael Shafir nu este însă, din păcate, îndreptat spre ele. România continuă, după decenii întregi, să fie prada celor pulsăți de sistemul de cadre communist: o încrengătură mafiotică, al cărei pragmatism se hrănește din distrugerea țării. O parte a clasei politice pare a fi sănătoasă: cea mai bună dovadă o constituie blocarea, de aproape un deceniu, a legii dosarelor. Aceasta înseamnă că destui politicieni au avut de-a face cu Securitatea fie ca informatori, fie ca ofițeri acoperiți. Cele două categorii mari se regăsesc diseminat și în structurile guvernamentale, în înalța ierarhie economică, teologică, în staff-urile mass-media etc. Această „caracăție”, ajutată de disfuncțiile unei țări dezorganizate de multă vreme, a reușit blocarea reformei și izgonirea capitalului străin prin discreditarea din interior a pieței românești – o variantă mai insidioasă și mai eficientă decât politica ridicolei lozinci „nu ne vin dem fără”.

Riscul este însă același: dirijarea treptată a României spre vechea sferă de influență, într-un mod cît se poate de „firesc”. La această oră nu mai este nevoie de trupe de ocupație, închisori etc. Poate ajunge faptul că România nu ar răspunde standardelor economice, sociale, legislative etc. europene. Pentru contextul în care trăim, întâia lui Michael Shafir este atât de falsă, încât semnul său de alarmă seamănă cu o diversiune.

Mă grăbesc să precizez că am spus „seamănă”. Nu vreau să o iau pe urmele domnului Shafir, aruncând acuze enorme, fără dovezi.

ALEX. ȘTEFĂNESCU

Din amintirile unui fost ziarist

Am vizitat și eu o dată, pe vremea lui Ceaușescu, o mină de cărbuni. Erام ziarist și trebuie să scriu un reportaj. Străbătinđ o galerie sumbră, luminată doar de lămpăsele despre care pe atunci nu se știa că vor ajunge celebre, ascultam apatic explicații previzibile de la însoțitorii mei: inginerul-suf, secretarul organizației PCR „pe exploatare” și un miner – „erou al muncii socialiste”. Toți trei păseau solemn, înțelegerău de la primăvărușă asupra necesității de a face o imprese cît mai bună ziaristului venit de la București.

Pe neașteptate, în fasciculele de lumină proiectate de lămpăsele noastre, a apărut un cuplu „întins pe jos și angajat într-un act sexual temeinic. Femeia stătea pe spate, pe o salopetă împărturită și mustind de apă. Îar bărbatul, instalat între picioarele ei, se mișca ritmic și trudnic, ca și cum dragostea ar fi fost o muncă la fel de grea ca minorul. La apariția noastră, au încremenit amindoi.

Initial am încremenit și noi, dar secretarul de partid a găsit repede soluția. A păsat, grațios, peste trupurile contopite. Noi l-am imitat (eu, cu mai puțină grație) și am mers, alături de el, mai departe, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic neobișnuit.

În tot ceea ce am mai discutat apoi, nici unul din noi n-a făcut vreo referire la cuplul întinut în galerie. Îar eu, bineînțeles, nu am evocat episodul în raportul pe care l-am scris după întoarcerea la București.

1. În interiorul enunțului teoretic al ideii pe care urmează să-o demonstreze, M. Shafir introduce o insinuare gravă „spectrul politic așa-zis democratic”, ca un clip de ochi batjocoritor în mijlocul unui discurs academic. Cum se poate explica oare faptul că analistul politic Michael Shafir neagă într-un asemenea mod pieziș existența (în totalitate!) a unui spectru politic democratic în România? Precizarea sa din final („articolul reflectă poziția autorului, nicidecum ale instituției unde lucrează”) – adică ale postului de radio *Euroză Liberă* – nu face decât să sporească nedumerirea cititorului, cu totul îndreptățit să se întrebă: are deci domnul Shafir două personalități, ori mácar două fețe, una pe care o utilizează în instituția al cărei salariat este și alta, în particular, adică în *Sfera Politicii*, unde își poate în fine permite să spună ce gîndesc? Să căreia dintre ele îi aparține insinuarea că la această oră România are doar un spectru politic „așa-zis” democratic?

Voi da un citat din excelentul editorial al lui Andrei Cornea („Așa-zis”, „22”, nr. 18/1998), care analizează conotătice recente ale acestui „cuvînt-tampon, cuvînt speracu, cuvînt abîmblid, dar mai ales cuvînt stigmat, cu care desubstantiază semnificația numelui determinat, îi conferă un spectral, îl proiectează în teritoriul discreditarului, al nesiguranței, al echivocului existențial... Politicienii sunt plăceață noțiunile care nu le convin, care se încăpătinează să le reziste, cu un (-o) „așa-zisul (-a)”, și se gîndesc că au obținut o victorie decisivă asupra realității”.

Dacă am aplică formula lui „așa-zisul”, descoperită de Andrei Cornea, la fraza semnalată am ajunge inevitabil la ipoteza că existența unui spectru politic democratic românesc ar fi o noțiune care nu-i convine domnului Michael Shafir, de vreme ce a recurs la această modalitate stilistică a discreditarii. Preferăm să nu o aplicăm, altminteri intră în același impas ca și domnul Shafir cu teoria sa despre „rinocerizare”.

2. Citatul întreg arată astfel: „Dar mai presus de toate, ele (aceste pagini, n.n.) au urmărit să se constituie într-un posibil document al unui fenomen de

care vorbește Manea, și a cărui menționare (oare întimplător?) este evitată de Nicolae Manolescu în reacția sa la articolul din *The New Republic*. Este vorba de „rinocerizare”, un fenomen, este necesar să subliniem de două și de trei ori, care survine treptat”.

Fraza are mai multe ambiguități. Fenomenul „despre care vorbește Manea” în des-citatul său articol „Incompatibilitate” („22”, nr. 23/1998) al „rinocerizării” este pasat precis în anii ’30 și doar acolo: se poate vedea clar din lectura articolului. Despre momentul actual, Norman Manea semnalează doar „derapări și ambiguități”, atribuite editorului lui Mihail Sebastian și directorului *României literare*. Concluzia sa nu se referă nici ea la existența unui fenomen actual al „rinocerizării”, așa cum eventual s-ar putea deduce din fraza citată a lui Michael Shafir, ci doar la „terapia adevărului”, cu care sănse de acord: „Ce putem conchide din lectura lui Sebastian și din cariera lui postumă? Măcar atât: mișcarea „înăinte” a Europei de Est trebuie evaluată nu doar prin capacitatea de a moderniza structurile politice și economice, ci și prin aceea de a clarifica istoria recentă și a adresa întregul adevăr. Nu este o sarcină ușoară, dar este, mai ales și înainte de toate, menirea intelectualilor, nu a politicienilor. Premisa viitorului său în calitatea și probitatea înțelegerii trecutului” („Incompatibilitate”, „22”, nr. 13/1998).

Revenind la citatul analizat din Michael Shafir, recunosc că nu am reușit să-i înțeleagă insinuarea făcută la adresa lui Nicolae Manolescu: de ce ar evita acesta să menționeze fenomenul interbelic al „rinocerizării”, un loc comun pentru studenții de la *Litere*, nu doar pentru profesori?

3. Termenul de „revizionism” are aici accepția de „negare a Gulagului”.

4. Totuși, grupări importante ale elitei culturale a vremii, în primul rînd cea din jurul lui E. Lovinescu, nu s-au „rinocerizat”. Dacă *Jurnalul lui Mihail Sebastian* nu le amintește este pentru că el nu s-a aflat în ele, ci într-oarecare a fost contaminată de „rinocerizare”.

Dominile director general,

De mai multă vreme încerc să mă fac auzită dincolo de bine păzitele dumneavoastră uși. Cum nici audiența pe care v-am smuls-o în condiții nu tocmai firești, nici memorial pe care l-am adresat Comitetului director al cărui președinte suntești, nu au avut parte de un răspuns, și cum problemele semnaleate nu sînt doar personale mă văd obligată să revin în acest mod, atrăgindu-vă atenția asupra unor grave disfuncționalități din SRR.

1. La 1 februarie a.c. în SRR a început o operațiune de mărire a salarilor la șefi. Cu fiecare lună alt eșalon mai primează cîteva milioane în plus astfel încât un redactor-șef are acum cca 10 milioane, iar un director cca 15. Mai departe nu îndrăznesc să mă uit. Pentru muritorii de rînd (salarul unui realizator este 1.400.000, la bază) ați recomandat o indexare de 15%, de la 1 iunie (!) și pînă la 25% negociabil, lăsînd astfel pe seama managerilor milionari o decizie atît de delicată. Cum era de așteptat, contestații la început să curgă, cu atît mai mult cu cît în mod ilegal în unele redacții (cazul meu) n-au avut loc negocieri, contractele fiind semnate unilateral de șefi. Și

tot ilegal aceste contestații n-au primit răspuns nici azi. După spusele consilierului juridic întreaga acțiune e lipsită de procedură (de altfel instituția nu are un regulament intern de funcționare), iar după spusele directorului-Resurse umane, încă se lucrează la o reglementare salarială. Cum, atunci, a fost ea deja aplicată? În această situație conluază fiecare

3. Dar principală grija a șefilor nu este cum să găsească soluții pentru drepturile de autor, ci cum să-și atrăbie cele mai bune ore de emisiune, cele mai bine plăsite contracte sau plecări în străinătate unde se auto-propun. Într-o totală lipsă de transparență, decizile lor urmează modelul instituit la virf.

4. Noua structură a SRR preve-

se degradează benzile. Și ce eleganță sătul unele birouri!

6. SRR nu are un sistem coerent de verificare a audienței. Așa încît ne furăm singuri căciula ascultîndu-l la telefon pe puțini, aceiași, care ne sună în emisiuni transformate în oboritoare dispecerate telefonice.

7. SRR funcționează în prezent pe baza unor proiecte personale pe care le-ați admis odată cu candidații în fastidioasa acțiune a concursurilor din vara lui '96. Dar de la hîrtie la realitate este un drum. Chiar nimeni n-are dreptul la o opinie. Probabil că nu, cîtă vreme la SRR e încurajat voluntarismul searbăd, abuzul în funcție și bunul plac al unor șefi arăganii care răspîltesc cu lingueșală și servilism, lefurile primite aplicînd aceleași criteriu de apreciere subalternilor. Altfel pălăria radioului este bună pentru interese personale. Profund dezamăgită după o viață de muncă în radio mă gîndesc cu tristețe la anii cînd predecesori ai dumneavoastră m-au pus pe drumuri fără argumente. Și atunci ca și acum memorile mele au rămas fără răspuns. Ceva s-a schimbat totuși. Există „22”.

Doina Papp,
realizator
Redacția Teatrului

Bombardament american în Afganistan și Sudan

Statele Unite au bombardat joi, 20 august, unele baze teroriste din Sudan și Afganistan. Atacurile aviației americane au vizat două baze militare din Afganistan, unde, conform declaratiilor oficiale, sunt concentrate grupări teroriste sprijinite de miliardarul saudit Oussama Ben Laden și care au fost implicate în atentatele antiamericanice din Africa. De asemenea, a fost bombardată o uzină din Sudan unde, potrivit oficialilor americanii, se produc arme chimice care au fost folosite în aceleasi atentate. (A.B.)

Ministrul Finanțelor propune rectificarea bugetului

Ministrul Finanțelor, Daniel Dăianu, a prezentat în ședință de guvern de joi, 20 august, proiectul de rectificare a Legii bugetului. Aceasta prevede o reducere a cheltuielilor cu 8.000 de miliarde de lei, adică 2% din PIB. Dăianu a declarat că rectificarea bugetului va fi „dureroasă, dar nu surprinzătoare”, avînd în vedere evoluția inflației, care se va situa probabil sub tîntea propusă de 45%, fapt ce va afecta veniturile bugetare. Ministrul Finanțelor avertizat că există un risc extrem de ridicat că deficitul bugetar să fie de 5,5-6% din PIB. Precizăm că bugetul pe 1998 a fost aprobat pentru un deficit inițial de 3,6% din PIB. (A.B.)

PRETURI NOI DIN 25 AUGUST '98 LA ABONAMENTELE INTERNE

Sîi în continuare, abonamentele pentru cadre didactice, elevi, studenți, pensionari, fosti detinuți politici și veterani de război asigură

o reducere de 50% fată de prețul de vinzare per exemplar:

- Numai 17.000 lei pe 3 luni, cu expediere la domiciliu
- Numai 13.000 lei pe 3 luni, cu ridicare de la redacție.

Acest program este subvenționat de Asociația Est-Liberțés

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sunt, de asemenea, cu reducere :

- 21.000 lei pe 3 luni cu expediere la domiciliu (20%);
- 17.000 lei pe 3 luni, cu ridicare de la redacție (35%).

MĂRIRILE DE PRET NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA ACHITATE

Cei interesați sunt rugați să achite la sediul redacției (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat postal suma

corespunzătoare, pe adresa:

Revista "22",

cont 45103532 BCR

Sucursala sector 1,

Calea Victoriei 155,

Bloc D1, București.

Adeverințele (talon de pensie, adeverințe școlare etc.) valabile un an se expediază pe adresa:

Revista "22"

Calea Victoriei 120, sector 1,

București, cu specificarea

pentru Serviciul de Difuzare.

Anul IX

Nr. 34

1998

25 - 31 august

Ion Iliescu atacă violent CDR

PDSR consideră „disproporționată” agitația provocată de discursul președintelui partidului, Ion Iliescu, cu ocazia vizitei sale în Moldova. Declarația a fost făcută marți, 18 august, la o conferință de presă, de vicepreședintele PDSR Ovidiu Mușetescu. Cu două săptămâni în urmă, la Fălticeni, Ion Iliescu a atacat în termeni foarte duri actuala putere, calificîndu-i pe reprezentanții CDR drept „lăcuste nesăjătoase și „neîsprăvite”. Organizația PN)CD din Rădăuți a anunțat că îl va da în judecată pe președintele PDSR.

În opinia lui Mușetescu, acest tip de discurs nu poate fi însă eliminat. El a precizat că „pamfletul, retorică și fabula” politică nu pot fi amendate în instanță. Vicepreședintele PD SR a arătat că discursul lui Ion

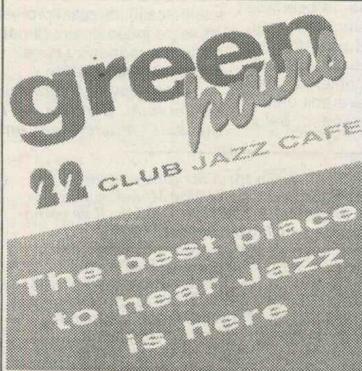
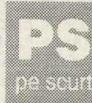
dea inițial o anumită independență a canalelor săi, în orice caz, o colaborare cu redacțiile într-o competiție loială. În prezent, tratate ca structuri parazitare, fără buget propriu acestora nu le-a mai rămas decît calea petiților. Nesfîrșite schimburile de scrisori, cereri etc. pun la încercare orgoliile și bețe-n roate solicitantilor.

5. Domnule director, ați vizitat vreodată Documentarea? O cămăruță plină de praf în care redactorii se îngheșuie printre stive de ziare. Clasarea se face cu foarfeca. Nici vorbă de computer. La fel la Bibliotecă, ca să nu mai vorbim de Fonoteca unde

Iliescu face parte din strategia partidului și că această formătuință politică pregătește și alte surpize. (A.B.)

Datoria externă a României este de 8,241 miliarde de dolari

Datoria externă a României se cifra, la sfîrșitul lunii mai, la 8,241 miliarde de dolari, în creștere cu 1,08% față de luna precedentă, dar în scădere cu 1,88% față de sfîrșitul anului 1997. Datoria publică înregistrată în mai a fost de 4,524 miliarde de dolari, ceea ce publică garantată de stat, peste 2 miliarde, iar cea comercială privată, de 1,691 miliarde de dolari. Cele mai mari datorii ale statului român sunt către băncile private din Marea Britanie – 482,4 milioane de dolari și Franța – circa 386,3 milioane de dolari. (A.B.)

Joi 27 august ora 21.00 JAZZ Live:
Florin Răducanu Quartet

Duminică 30 august ora 18.00
BLUES ON THE SUNDAY AFTERNOON,
grupul Black Cat Bones

Luni 31 august ora 21.00 Teatrul LUNI:
Coca Bloos în spectacolul ASTFEL!,
la pian: Lucian Ban

Joi 3 septembrie ora 21.00 JAZZ Live:
Rudy Teianu and Her Devils

Luni 7 septembrie ora 21.00 Teatrul LUNI:
Întoarcerea broaștei țestoase, cu Mihaela
Rădescu; la pian: Dorina Crișan Rusu

POLIROOM

NOUTĂȚI
august '98

Geoffrey Chaucer Povestirile din Canterbury

Traducere, cuvînt înainte și note de
Dan Duțescu

În pregătire:
E. Niculita-Voronca
Adelina Piatkowski
A. Stoica-Constantin, A. Neculau (coord.)

Datinele și credințele poporului român (vol. II)

Jocurile cu satyri în antichitatea greco-romană

Psihosociologia rezolvării conflictului

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C.Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978
Brașov, str. Toamnei nr.7, bl. 4, Tel. & Fax: (068)150318
E-mail: polirom@mail.dnts.ro

(vol. I-II)

Calea Victoriei 120

Pe 8 iunie a avut loc la *Uniunea Scriitorilor* lansarea cărților *Momentul oniric* de Dumitru Tepeneag și Leonid Dimov, *Un român la Paris* și *Călătorie neizbutită* de Dumitru Tepeneag, apărute la editura *Cartea Românească*. Au vorbit Dan Cristea (directorul editurii *Cartea Românească*), Laurențiu Ulici (președintele *Uniunii Scriitorilor*), Gabriel Dimisianu, Ioan Groșan și Dumitru Tepeneag. Prezentăm în continuare fragmente din discursuri.

O literatură a individualului

DAN CRISTEA: *Momentul oniric* este o carte eminentă de la care s-ar putea începe scrierile unui studiu despre literatură și momentul oniric. *Un român la Paris*, pentru prima oară apărut integral (a apărut în selecții la editura *Dacia*), este o excelentă lucrare de la care se poate vorbi și despre o teorie a jurnalului literar. Acest jurnal este altceva decât scriitura românului sau scriitura poetică, este o scriitură de o factură exorcizantă și invocatoare, o scritură de impas. A treia este *Călătorie neizbutită*, o carte polemică, dar, dincolo de conținutul polemic, cadrul este acela al jurnalului, al însemnării de călătorie.

LAURENȚIU ULCI: Mă voi referi la *Momentul oniric*, semnat de Leonid Dimov și Dumitru Tepeneag. Din păcate, cartea aceasta nu a avut, în momentul apariției ei, și nici azi, ecoul de receptare pe care l-ar fi meritat. Ea reprezintă un eveniment în istoria literaturii postbelice, un eveniment de la care se împlinesc, într-un anumit fel, azi, 30 de ani. Într-un anumit fel disparecă, deși momentul oniric apare cu cățiva ani înainte de 1968 și avea să mai dureze, ca grupare de scriitori, alți cățiva ani după 1968, acesta a fost anul în care onirismul a fost băgat în seamă în chip oficial și nu într-un fel favorabil lui. E vorba de reacțiile pe care le-a stîrnit în presă vremii o masă rotundă organizată de revista *Amfiteatrul* în 1968, la care participau Dumitru Tepeneag, Leonid Dimov, Daniel Turcea, subsemnatul și, din partea redacției *Amfiteatrul*, dacă nu mă înșel, Paul Cornel Chitic. Pînă la acea debatere despre onirism se știa că era o încercare a celor doi semnatari ai acestei cărți, cu un aport teoretic abundant din partea lui Dumitru Tepeneag și cu un aport existențial și literar din partea lui Leonid Dimov, care încercau, n-a spune o opoziție față de regimul literar permis de ideologia vremii, dar oricum o încercare de înnoire. Protopotorii onirismului nu voiau o ieșire din realitate, cum a fost receptată inițiativa lor, ci, dimpotrivă, o aducințe în realitate. Să îi văzut în dinamica onirică un instrument extraordinar de pătrundere în straturile adinț ale realului, acolo unde el nu mai poate fi deformat de false aparențe. Era o literatură a individualului și foarte puțină a colectivității, desăsonarea pe care o presupunea era pentru comunitate. La căteva zile după apariția dezbatării în *Amfiteatrul*, în ziul partidelui din acea vreme, a apărut un articol semnat de un ilustru critic literar care a încercat să ia în derizoriu dezbaterea respectivă, încriminând paradoxal rupearea de realitate a „literatorilor”, văzind în tentativa lor de impunere a unei mișcări literare o operă de „prostire a maselor”. Sub agresivitatea respectivelor reacții se ascundea, încă la 1968, simurilele a ceea ce aveam să trăim cu toții din plin cu 10 ani mai tîrziu: exclusivismul ideologic. Gruparea literară a fost receptată ca primejdiașă, tocmai pentru că în ea se regăseau oameni tineri care puteau să modifice orizontul de așteptări al publicului, ai scriitorilor. Ca de obicei, oamenii au fost din nou „sub vremuri”. Fiindcare a cedat în felul său. Unii, ca Dumitru Tepeneag, au ales calea exilului. Alții au ales o cale cu totul particulară în istoria literaturii acelor vremi. Mă refer la Virgil Mazilescu, la Daniel Turcea, care au devenit incomunicabili. Alții și-au văzut mai departe de literatura lor, și mă gîndesc la Leonid Dimov. Alții s-au gîndit că, dacă tot e omul *sub vremi*, de ce n-ar fi și *cu vremile și* au trecut de cearăltă parte a baricadei.

Important este că mișcarea această a existat, că texte din lucrarea publicată azi sunt texte publicate atunci, în diverse

LANSARE DE CĂRTE

Onirismul – o profundare a realității

reviste, dar astă vine să dovedească un lucru care n-ar trebui să ne fie convenabil, anume acela că, atunci cînd dorința de a rămîne ferm în ceea ce crezi și puternică, obstacolele pot fi învinse. Cenzură era și atunci, dar felul în care știa să lupte Dumitru Tepeneag, pentru că el era luptătorul de acolo, nu Leonid Dimov, care era poetul, s-a impus.

O alternativă la tradiția realistă

Anii au trecut, despre onirism nu s-a mai spus nimic. Oniricii noștri (Dumitru Tepeneag, în proză, Leonid Dimov, Virgil Mazilescu și Daniel Turcea în poezie) n-au izbutit să se transforme într-o reieție. După 1990, îmi amintesc că am încercat o recuperare a momentului oniric. Se punea și se pune și azi problema recuperării literaturii române postbelice. Încercările de producere a alternativei

Sper să fie o carte bună, pentru că puțini scriitori sunt atât de convenabili și puternici critică așa cum e Tepeneag. Scrisul lui Tepeneag încă, pentru că e întotdeauna un scris strategic. El nu scrie lăsindu-și imaginația să curgă. La el, absolut orice rînd este gîndit.

DAN CRISTEA: Perioada în care a apărut mișcarea onirică este și perioada cînd apar cărți mari, și de autori români, și de autori străini. Printre ele, aş menționa tocmai cartea lui Auerbach – *Mimesis* –, care pune sub semnul întrebării realismul european, și marea carte la care lucra Dumitru Tepeneag în acea vreme – este vorba de Albert Béguin, *Sufletul romantic și visul* – care este o carte despre tradiția onirică în literatură europeană, în special în secolul XIX și începutul secolului XX. Cred că acea carte a avut un mare impact și asupra lui Dumitru Tepeneag, traducătorul ei, și asupra lui Leonid Dimov.

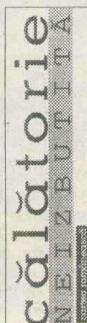
parte din generația '80.

Ce m-a socat pe mine în jurnalul parizian înținut cu început din 1970, cu intermitențe, pînă prin 1978, este faptul că, într-o Franță dominată foarte tare de stîngism, vine un român la Paris (eu zic că vine o conștiință) și, în ciuda acestor cîntece de sirena ale stîngii franceze, puternic stipendiată, de altfel, de Moscova, tînărul Tepeneag, la nîc 30 de ani, se păstrează lucid, ba chiar și încercă să lupte cu această caracăță. Acest lucru într-un context în care nu a apăruse încă meteorul numit Soljenițin, cu *Arhipelagul Gulag*, care a căzut ca un Tungus în balta stătuță a conștiinței occidentale. Pe mine m-a tulburat aceasta luciditate a unui român care, chiar și într-o epocă pseudoliberală (încă nu apăruseră *Tezele din iulie*, la noi), știe să rămîne lucid. Nu există numai o luptă politică a insulei, a omului Tepeneag, ci și o bătălie de a cîștiga teren în planul cunoașterii imediate a sofisofiei occidentale, a marilor esești occidentali.

GABRIEL DIMISIANU: Nu știu de existență unei mișcări estetice independente și opuse esteticelor oficiale, realist-socialiste din acei ani, care să se fi afirmat cu atită coerentă și percutanță – în una din țările cele mai terorizate de comunism, ca mișcarea onirică. Pentru că și acea liberalizare era relativă în raport chiar cu situația din Uniunea Sovietică în perioada post-hruscioviană. Acești tineri erau inteligenți, simpatici, inventivi, erau expoziții unui vizibil „nou aer” și al unui spirit de independență și de insurgență. El creau în jurul lor sentimentul – și Tepeneag în primul rînd – unui om liber care, în acea atmosferă de constrîngere, se mișca după voia lui și provoca multe situații incommode pentru oficialitate. Una din ele s-a petrecut chiar în această sală. Ne amintim de cîtele înălținiri cu tînărul secretar al UTC Ion Iliescu, care stătea chiar pe locul pe care să stă acum Tepeneag și care prezida o înălținire cu tinerii scriitori. Chiar venirea lui în această sală a fost un gest de liberalism. Nu a fost o sedință de demascare sau de indoctrinare. Unii erau conformiști și îl tîmîlau, alții, nu. Printre care, Tepeneag în primul rînd. Si Nicolae Breban a vorbit, și Vintilă Ivăneanu, unul dintre spiritele cele mai vîî ale acestei grupări și cu care Dumitru Tepeneag se certa mereu, fiind totuși foarte buni prieteni.

DUMITRU TEPENEAG: Le mulțumiște prietenilor pentru evocările lor. Îl mulțumesc mai ales lui Dan Cristea pentru efortul editorial făcut, celor din sală și altora care nu sănătăci, dar cu sufletul și spiritul sănătăci. Cred că, înțelegând cu încetul, vor ieși la iveală lucrurile de atunci, se va scrie despre ele și, în definitiv, ne vom da seama că nu avem de ce să ne fie atîț de rușine, nouă, tuturor scriitorilor români sau majorității lor, pentru acei ani.

Pagina realizată de Alice Taudor

dumitru
tepeneag

Dumitru Tepeneag

Cădăr. Românească

la linia și tradiția realistă s-au mai făcut, și chiar cu mare succes. Și Camil Petrescu, și Hortensia Papadat-Bengescu, și M. Blecher au încercat să producă o altă alternativă la linia realistă a prozei românești, care era extrem de puternică. În anii '60, în acel moment de pseudoliberalism, deje se făcuse un lucru extrem de important de care puterea nu avea nici un fel de „vină”, pentru că forța scriitorilor a determinat această – promovația '60: Nichita Stănescu în poezie, Nicolae Breban în proză. El deține dinamilașă baza construcției artificiale pe care, vreme de 10 ani înainte, regimul a încercat să o *tocmească*, nu să o *intocmească*, pentru literatura română. Eu aş lega apariția momentului oniric de existența acestor doi piloni ai literaturii române în anii '60 – Nichita Stănescu în poezie și Nicolae Breban în proză. Nichita deține forța barierelor poeziei, dar barierelor prozei nu au fost forțate pînă la Breban, linia tradiționalist-realistă fiind predominantă cu succese mari. Era foarte greu să treci peste Marin Preda, care era exponentul cel mai important al liniei realiste, pe care presupun că Dumitru Tepeneag a încercat să oducă mai departe. Nu-mi era nici mie clar ce aveam să fie onirismul; recunosc că am intrat în acea dezbatere dintr-un fel de frondă față de ceea ce se înțimplă în jur și pentru că intuiam în ei acel *altceva* care constituie pînă la urmă alternativa la orice. Ce aș vrea să vă mai spun este că, de curînd, un tinăr studios de la Cluj a adunat aceste texte, Corin Braga, într-o carte. Nici ea nu apare cînd ar fi trebuit să apară. Ea a fost predate în editură de mulți ani, a apărut numai după ce domnul Dan Cristea și-a luat inima în dinți și a preluat editura *Cartea Românească*.

Cred că ar fi trebuit ca prozatorii, istorici, critici literari, în primul rînd, să ne strîngem la *Uniunea Scriitorilor* și să avem o discuție critică despre momentul oniric, care să nu fie numai o simplă evocare, ci să aibă și o perspectivă, în vederea unui „ce” posibil. Dumitru Tepeneag a devenit și subiect de exegeză critică, datorat tînărului Nicolae Bârna.

Mișcare independentă, opusă esteticilor oficiale

IOAN GROŞAN: Dacă aș fi avut vîrstă culturală să cunosc mișcarea onirică, cred că m-aș fi înregimat mișcării onirice. Din păcate, noi n-am cunoscut această mișcare decât după 1989, pentru că, în minte, am încercat o dată la *Biblioteca Județeană* din Maramureș să iau un volum de Tepeneag, *Frig* se numea. Am fost primit foarte dubios, întrucât volumul era deja trecut la index, și a trebuit să dau un litru de pălință ca să obțin cartea aceea. Dar astă să-a întîmpinat tîrziu, cînd nu numai eu, dar și o mare parte din generația '80 era deja formată psihico-literar, aşa încît contactul cu onirismul ne-a dezvaluit doar faptul că el este părintele direct al textualismului, de la care se revendică o bună

Philip José Farmer
LUMEA FLUVIULUI
PLANUL MISTERIOS

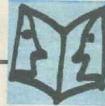
Cei doisprezece eroi, cunoscuți din volumele anterioare, își urmează drumul lung și presărat de întămplări și întâlniri neasteptate, căutând să ajungă la izvoarele fluviului și să-i descorepe pe necunoscuți etici, nevăzutii creatori ai „Planului misterios” al acestei reînviieri de proporții.

K.W. Jetter VÂNĂTORUL DE RECOMPENSE 2

K.W. Jetter a fost salutat de critica mondială drept urmasul literar al lui Philip K. Dick, autorul *Vânătorului de recompense*, primul roman publicat în colecția Nautilus.

Comenzi: C.P. 26-38 Bucuresti

ION VIANU

Jacques Lacan și istoria psihanalizei în Franță

Cititorul român are acum prilejul să citească monografia consacrată de cunoscută istorică a psihanalizei Elisabeth Roudinesco *Jacques Lacan, schita unei vieți, istoria unui sistem de gândire*, apărută la editura Trei în traducerea Deliei Șepeșean-Vasiliu, cu un cuvânt înainte al lui Gh. Brătescu. Cine a fost Lacan și care a fost rolul lui în mișcarea psihanalitică internațională și în cultura franceză de după al doilea război mondial? Răspunsul poate fi găsit în cartea lui E. Roudinesco. Noi ne vom mărgini să așezăm cîteva jaloane.

Formația lui Lacan datorează tot atât de mult psihanalizei ortodoxe, să cum se înfățișă ea în Franța anilor treizeci, contactului cu mișcarea suprarealistă și cu literatorii îndrăzeniți ca Georges Bataille, ca și mișcări filosofice din jurul hegelienilor francezi, mai ales A. Koyré și A. Kojeve. Lacan (născut în 1901) era încă de cără domnat de o mare sete de putere și nu s-a văzut niciodată altfel decât ca șef de școală. Cadrele unei formații psihanalitice de tip ortodox își păreau prea inguste, să cum o dovedesc relațiile dificile cu psihanalistul lui didactic, R. Loewenstein. De asemenea, legăturile cu mediul universitar medical și psihologic sănt marcate de puternica capacitate de dispreț a lui Lacan, de evidentul lui complex de superioritate. Nu trebuie uitat că, niciodată atins de morbul extremismului politic, Lacan tinăru suferă totuși fascinația gîndirii totalității; este aproape de cercul lui Bataille și de ceea ce s-a numit „suprafascismul suvarianian“ (de la Boris Suvarin, comunista anti-stalinist, refugiat la Paris în anii treizeci) care facea pe André Breton să spună (asta dovedește că de aproape era Cioran, fanaticul din România, de ispitele europene ale vremii): „Un nazist poate

iubi Reich-ul pînă la delir... și noi iubim pînă la fanatism, dar, desigur, frica de origine, noi iubim în niciun fel comunitatea franceză, ci comunitatea umană, noi invocăm în favoarea noastră conștiința universală care e legată de comunitatea morală“. Aceast fanatism teoretic corespunde unui tip de gîndire comunista la care Lacan nu a aderat niciodată în mod explicit. Dacă merită să fie menționat, este pentru că a impregnat puternic și pînă la sfîrșitul vietii pe psihanalist, niciodată total debarasat de ispita unei gîndiri „tari“ și de o extremitate de putere, nu străină de afirmarea falusului ca „semnificant fundamental“.

O altă constantă a gîndirii lui Lacan este aceea de-a promova ceea ce el numea „întoarcere la Freud“. Pentru el, „întoarcerea“ semnifică o lectură foarte personală a operei freudiene, legitimată de un talent hermeneutic mult mai remarcabil decât al modestelor primi traducători ai lui Freud în franceză dar impregnată totuși de o serie de partii-pris-uri. Cel mai important este cel al identificării limbajului ca o structură determinantă a inconștientului, ceea ce îl va face, în anii cincizeci să considere că „inconștientul este structurat ca un limbă“.

Pentru Lacan, ca și pentru suprarealiști, paranoia este un instrument de cunoaștere. Desigur, paranoicul ca și psihanalistul lacanian, cred că tările că limbajul „ne vorbește“, adică determină conținutul subiectiv al vieții noastre mintale și, prin asta, actele noastre (Freud însuși arătase prima dată cuvenirea în conștiință psihoticului). S-a putut pune cu legitimitate întrebarea dacă Lacan însuși nu era paranoic, ceea ce el confirmă cîteodată spunind că paranoicul este riguros, tot așa cum era și el. Dar Lacan mai avea și alte trăsături paranoice: arroganță fără seamă, teama morbidă de a fi trădat, plagiat (în timp ce îl însuși nu cîntă autori ale căror idei le foloseau), propensiunea către jocuri de cuvinte care devină, în analiza lui, referințe centrale ale activității inconștiente. Putem spune că, asemenea prietenului lui din tinerețe Salvador Dalí, el era adeptul unei „paranoane critice“ ceea ce nu-l împiedica să fie, în amintirea analizanților, un psihanalist extrem de devotat și de competent, neșăvînd să asume cazarile cele mai grele (de aceea, se spune, pacienții lui se simuclă de des). În ciuda acestui nepolitic non-conformism, Lacan ar fi dorit să devină „patronul“ psihanalizei franceze și *spiritus rector* al unei psihanalize mondiale renovate, departe de tendințele „adaptative“ ale psihanalizei americane pentru care el nu simțea altceva decît dispreț. Nu numai că nu a fost posibil dar, într-un in-

delungat proces pe care E. Roudinesco îl redă cu claritate, această tentativă s-a soldat cu excluderea lui Lacan și a credințioșilor lui din asociația psihanalitică „ortodoxă“ – franceze și internaționale. A fost o lovitură pentru el, dar și un început de drum la capătul căruia s-a constituit în Franță, dar și în lumea întreagă o „Internățională“ lacaniană, fragmentată de altminteri, după moartea patriarhului, în 1981, într-o mulțime de „biserică“ în al căror labirint nu e ușor să te descurci.

Ar fi fundamental gresit să conchidem că Lacan este, așa cum crede M. Heidegger, o pură apariție barocă în cerul psihanalizei. Așa cum arată E. Roudinesco în cartea ei, Lacan este un reprezentant eminent al „excepției franceze“. În ce constă aceasta? Lacan voia să transforme psihanaliza într-o „paradigmă a tuturor formelor posibile de răzvrătire umană“. Dar mai bine să dăm cuvîntul doamnei Roudinesco: „după cum se știe, Franță este singura țară din lume care s-a spus în mod răspicat că Freud a realizat o revoluție în sensul deplin al cuvîntului: teoretică, politică și ideologică. Originea acestei excepții trebuie căutată în primul rînd în revoluția de la 1789, care a conferit o legitimitate științifică și juridică privirii pe care rățuirea o are asupra neburiei, ducînd la apariția instituției azilului, iar apoi în afacerea Dreyfus care a făcut posibilă înstaurarea unei conștiințe de sine a clasei intelectuale. Desemnîndu-se drept avangardă, aceasta și-a însușit cele mai inovațioane idei și le-a fructificat. Să adăugăm la toate acestea nasterea modernității literare odată cu Baudelaire, Rimbaud și Lautréamont, care a afirmat, printre o scriuță nouă, ideea posibilității individului de a se schimba plecînd de la acel „Eu este un altul“. Fără revoluția de la 1789, nu ar fi existat o cunoaștere psihiatrică pe termen lung, capabilă să integreze nosograafia germană, iar apoi descooperarea freudiană; fără afacerea Dreyfus, nu ar fi existat o avangardă intelectuală conștiință de sine și în stare să-și însușească idei inovațioane; iar fără modernitatea literară, nu ar fi existat o joncțiune între descooperarea freudiană și ideea că această descooperare ar putea fi atât expresia unei subversiuni a subiectului („Eu este un altul“), cit și a unei contestări radicale a ordinii sociale“.

Lucrul care nu trebuie uitat – și care face din lacanism un curent din cele mai vii în peisajul actual al psihanalizei – este că învățătura lui Lacan contribuie azi, într-un moment în care soarta armelor este mai mult decît oricînd nebhotărîță, la tentativa salvării subiectului. Cu toate acestea, cuplajul dintre „subversiunea subiectului“ și revoluție – într-adevăr specific stîngii intelectuale franceze de la suprarealism încocă – este puternic influențat de credința orăbă în supremăția limbajului asupra realității. În societatea stabile ale Occidentului acest lucru a putut trece neobservat. Pentru tările care au trecut prin experiența totalitară, și mai cu seamă prin comunism, care este o logocărie, limbajul-tiran al realității poate fi asemănător cu mașina de tortură descrisă în *Colonia penitenciara* lui Kafka a cărei mecanică împlacabilă scrie *in carne vivă*. Dar Occidental a rămas numai în fază pregătită a proiectului logocratic în timp ce pentru tările care au experimentat acest proiect ca realitatea mașină kafkiană a funcționat cu toată capacitatea ei. Preponderența limbajului asupra realității este o trăsătură a psihozei, lucru descopărit de

Freud în articolul lui despre narcisism. Va trebui odată examinat pericolul teribil care pîndește societățile umane atunci cînd derivă *ideile din cuvînte*. Cu toate acestea, ar fi greșit, vorbind de Lacan, să-l considerăm drept un exponent al gîndirii totalității. Mai degrabă el s-a folosit în modabil de ideologia mediului intelectual de care vorbim pentru a propaga ideile lui despre subiect. Pentru Lacan, relația nu există cu adevărat, subiectul este închis iremedial în propria lui existență, drumul spre Céleste este o iluzie. Nu degeaba a spus el odată cu oarecare ferocițate că *iubirea este a oferi ceva ce nu ai cuiva care nu are nevoie (de ea)*. Relația este, de fapt, o iluzie care ne pune în mișcare și ne însuflețește dar dispără în momentul în care încercăm să sesizăm în esență ei. Realizînd acest punct esențial al gîndirii lacaniene ne va fi mai ușor de înțeles apropierea lui Lacan de filosofia chineză, mai ales de taoism, cu meditația-i paradoxală despre Vid ca fundament ultim al Universului. Iar în ultimii ani ai vieții, psihanalistul se îndreaptă tot mai mult către o exprimare abstractă, topologică a teoriilor sale, bine sesizată de discipolii credințioși (dar nu și de matematicieni).

Poate că puține cărți au reușit mai bine ca aceasta, a lui E. Roudinesco, să revele miza unei dezbatere ideologice și fecunditatea unor primejdii intelectuale. Ce rămîne azi din aceste lupte, cum continuă (sau nu continuă) ele vom avea poate prilejul să cîtim altădată*.

*Traducerea meritorie a Deliei Șepeșean-Vasiliu suferă și de unele echivalențe inexacte: „L'instance de la Lettre“, de exemplu, este tradus în loc de „Instanța Literară“ prin „Insistența Literară“, și astăzi mod repetat (v. Index). Ediția Trei, însuflată de profesorul V. Ian Zamfirescu, a mai publicat și alte traduceri demne de cel mai mare interes, ca, de pildă, excelenta monografie *Frida* a lui P. Gay.

Redactor-sel: MIROSLAV ADAMEȘTEANU
Redactor-sel adjuncț: RODICA PALADE
Publiciști comeniali: GABRIEL ANDREESCU
Antrenor: ANDREI CORNEA
Grafică: DAN PENJOVSCHI

Contabil șef: ALINA CORBU;
 Sel dep. marketing/distribuție: MIRCEA IONESCU;
 Asistent marketing/publicitate: MIHAELA CUCU;
 Sel departamente Politic: IULIAN ANGHEL;

Redacție: RĂZVAN PAUL (politici, cultură), ALICE TAUDOR, SANDU IORDACHE (social), DAN HERA, MIHAI BELEA (istorie), MADALINA SCHIOPU (cultură);
 Difuzare, abonamente: CONSTANTIN SATALLA, ALEXANDRU PETRE; Corectură, operare calculator: RODICA TOADER, MARA ȘTEFAN, AURELIAN CRÎNCHIUN, CĂTĂLINA FLOREA; Casierie: MIHAELA ANTONESCU; Secretariat: ALINA MATEI; Responsabil de număr: SANDU IORDACHE;

Rubrici: EMIL HUREZEANU, STEFAN TĂNASE, H.-R. PATAPIEVICI, DAN PAVER, CRISTIAN PREDA, RADU CALIN CRISTEA, I. BOGDAN LERTEAN (comentarii politici), ILIE ȘERBĂNESCU (comentarii economici), VLADIMIR TISMĂNEANU (sociologie comunismului), DAN C. MIHAILESCU (cronica literară), MARIANA CELAC (viață urbană), CLAUDIO SECAȘU („Arhive Secrete“), IRINA NICOLAU („Cotidian și Sărbătoare“), ALEX STĂFĂNESCU („Înțîmpărțire“), IRINA COROIU (cronica de teatru), N. RADULESCU DOBROGEA (ecologie), ANDRA BURDULESCU (PS= săptămîna pe scurt); Consiliul consultativ: „22“: SORIN ALEXANDRESCU, SORIN ANTONIU, MIHNEA BERINDEI, ANA BLANDIANU, MIRCEA MARTIN, ȘERBAN ORESCU, ȘERBAN PAPACOSILA, H.-R. PATAPIEVICI, MIHAI SORA, VIADIMIR TISMĂNEANU, ION VIANU;

Tipării la IFT PRINTING SRL. Tehnoredactare computerizată: „22“ Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120, Tel 311.22.08, 314.17.76; Fax 311.22.08; e-mail: r22@z22.stos.ro, <http://www.dnb.ro/22/>

Număr apărut cu săptămînă
Fundație pentru o Societate Deschisă și Fund for Central and East European Book Projects

ISSN-1220-5761

CITITORII DIN STRÂINATATE

Se pot abona la revista „22“ achitind la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunându-l în conturile deschise la Banca Comercială Ion Irăie – Sucursala Doamnei (mentionind CODUL SWIFT: CBTRROBU): (pentru dolari în contul 402400230030, pentru mărci în contul 402400230031, pentru franci francezi în contul 402400230035, pentru lire sterline în contul 402400230032, pentru franci elvețieni în contul 402400230033, pentru lire italiene în contul 402400230034) sau (pentru orice fel de valută) trimînd un *ccr* (money order) pe adresa: Revista „22“, Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

Pentru a nu se reține un comision foarte mare de către banci, rugăm abonații cărora le stă în putință acest lucru ca plătirea care se fac prin cec (nu virament) să se facă prin cecuri plătibile în SUA și exprimate în dolari SUA sau prin cecuri exprimate în mărci germane și plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
- Europa	80 \$	40 \$	20 \$
Occidentală	140 DM	70 DM	35 DM
și Israel:	500 FF	250 FF	125 FF
140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT	
56 £	28 £	14 £	
100 CHF	50 CHF	25 CHF	
- Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 \$	20 \$	10 \$
- SUA, Japonia, Australia	100 \$	50 \$	25 \$

sau echivalență în orice monedă convertibilă. Revista „22“ anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.